

BÉKÉS VÁROS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

Projekt azonosító: DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002

BÉKÉS VÁROS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

2015

Készítette: ITS DA Konzorcium

TRENECON COWI Tanácsadó és Tervező Kft.
(konzorciumvezető)

MAPI Magyar Fejlesztési Iroda Zrt.
(konzorcium tagja)

 TRENECON COWI

 mapi

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

KÖZREMŰKÖDŐ SZAKÉRTŐK:

Projektvezető	Dócsné Balogh Zsuzsanna
Régiós koordinátor	Tendli Krisztina Csupor Viktória
Megyei koordinátor	Tendli Krisztina
Felelős tervező	Fürstand Attila
Felelős tervező helyettes	Pap Ádám
Településtervező	Pap Ádám
Településtervezési zöldfelületi és tájrendezési szakági szakértő	Fekete Zoltán
Településtervezési közlekedési szakági szakértő	Dávid Gábor Siposs Árpád
Településtervezési víziközmű szakági szakértő	Erdész Béla Tárnok Barbara
Településtervezési energiaközmű szakági szakértő	Horváth Lajos
Társadalompolitikai szakértő	Váradi Zsuzsanna
Gazdaságfejlesztési szakértő	Palicska János
Antiszegregációs szakértő	Bernáth Péter
Partnerségi szakértő	Pap Ádám
Környezetvédelmi szakértő	Erdész Béla Tárnok Barbara
Műemlékvédelmi szakértő	Pap Ádám

TOVÁBBI KÖZREMŰKÖDŐK:

Békés Város Önkormányzata

Tartalomjegyzék

TÁBLÁZATJEGYZÉK.....	5
1 VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	6
2 A TELEPÜLÉS JÖVŐKÉPE	7
2.1 KIHÍVÁSOK	7
2.2 A TELEPÜLÉS JÖVŐKÉPE A TÁRSADALMI, GAZDASÁGI, TÁJI, TERMÉSZETI ÉS ÉPÍTETT KÖRNYEZETRE VONATKOZÓAN.....	8
2.3 A TELEPÜLÉS JÖVŐKÉPE A TÉRSÉGI SZEREPKÖRÉRE VONATKOZÓAN.....	10
2.4 TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI ELVEK RÖGZÍTÉSE	11
3 A CÉLOK BEMUTATÁSA	12
3.1 A TELEPÜLÉS ÁTFOGÓ FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ CÉLOK MEGHATÁROZÁSA	12
3.1.1 <i>A jövőképet támogató alapcél indoklása .....</i>	<i>12</i>
3.1.2 <i>Átfogó célok indoklása .....</i>	<i>12</i>
3.2 RÉSZCÉLOK ÉS BEAVATKOZÁSOK MEGHATÁROZÁSA.....	14
3.3 RÉSZCÉLOK ÉS BEAVATKOZÁSOK TERÜLETI EGYSÉGEINEK MEGHATÁROZÁSA	16
3.3.1 <i>A jövőkép, a településfejlesztési elvek az átfogó és a részcélok kapcsolata .....</i>	<i>16</i>
3.3.2 <i>A fejlesztési célok és prioritások értelmezése az egyes településrészekre .....</i>	<i>18</i>
3.4 A CÉLRENDSZER ILLESZKEDÉSE AZ EURÓPAI UNIÓS, A HAZAI ÉS A MEGYEI FEJLESZTÉSI CÉLOKHOZ ..	24
4 KIINDULÓ ADATOK A TOVÁBBI TERVEZÉSI FELADATOKHOZ.....	29
4.1 A STRATÉGIÁHOZ ÉS A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK KÉSZÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES TÁRSADALMI, GAZDASÁGI ÉS KÖRNYEZETI ADATOK MEGHATÁROZÁSA.....	29
4.2 A MEGHATÁROZOTT TERÜLETIGÉNYES ELEMEL ALAPJÁN, JAVASLAT A MŰSZAKI INFRASTRUKTÚRA FŐ ELEMINEK TÉRBELI RENDJÉRE, A TERÜLET-FELHASZNÁLÁSRA IRÁNYULÓ TELEPÜLÉSSZERKEZETI VÁLTOZTATÁSOKRA	29
4.2.1 <i>Lakóterületek.....</i>	<i>29</i>
4.2.2 <i>Intézmények, intézményterületek.....</i>	<i>30</i>
4.2.3 <i>Zöldterületek, erdők.....</i>	<i>30</i>
4.2.4 <i>Gazdasági területek .....</i>	<i>31</i>
4.2.5 <i>Idegenforgalmi célú különleges területek.....</i>	<i>31</i>
4.2.6 <i>Közlekedési területek .....</i>	<i>31</i>
4.3 AZ ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK ÉS A VÉDETTSÉG BEMUTATÁSA, JAVASLATOK AZ ÖRÖKSÉG VÉDELMERE ÉS AZ ÖRÖKSÉGI ÉRTÉK ALAPÚ, FENNTARTHATÓ FEJLESZTÉSÉRE	32
4.3.1 <i>Régészeti örökség.....</i>	<i>32</i>
4.3.2 <i>Épített örökség .....</i>	<i>33</i>
4.3.3 <i>Javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére... 35</i>	<i>35</i>

Táblázatjegyzék

1. táblázat Átfogó célok és hatásindikátorai	14
2. táblázat: Békés város célrendszerének belső koherencia vizsgálata	17
3. táblázat: Békés városrészeinek funkció ellátottsága	22
4. táblázat: A fejlesztési célok értelmezése az egyes városrészekre	23
5. táblázat Átfogó és részcélok külső összefüggései	24

Ábrajegyzék

1. ábra: Békés város fejlesztési célrendszere	16
2. ábra: Békés városrészeinek áttekintő térképe	19

1 Vezetői összefoglaló

A DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 azonosítóval ellátott projekt keretében elkészült, „Békés város településfejlesztési koncepciójának és integrált településfejlesztési stratégiájának megalapozó vizsgálata” című dokumentumban feltárt problémák, hiányosságok illetve kedvezőtlen tendenciák hatékony orvoslását hosszú távú fejlesztési koncepció és az ehhez szervesen illeszkedő városfejlesztési stratégia megalkotásával kívánja biztosítani Békés város vezetése. Az ITS DA Konzorcium szakértői által elkészített megalapozó dokumentum a városban zajló társadalmi-gazdasági folyamatok idősoros elemzése mellett részletesen áttekinti Békés fontosabb infrastrukturális paramétereit, különös tekintettel a települési környezet főbb jellemzőire, a közlekedési infrastruktúra vagy éppen a zöldfelületek állapotára. A megalapozó vizsgálat helyzetértékelő fejezete összefüggéseiben értékeli az elemzésben bemutatott folyamatokat, tematikus struktúrában összegezve a fontosabb megállapításokat.

A fentiek mellett a DAOP-6.2.1/13/K-2014-0002 azonosítóval ellátott projekt keretében, ugyancsak külső szakértői közreműködéssel elkészül a város hosszú távú településfejlesztési koncepciója. A megalapozó vizsgálat megállapításaira épülő dokumentum rögzíti Békés város jövőképét, a jövőkép elérését támogató alapcél, a 2030-ig terjedő átfogó célkitűzéseit, valamint középtávú rész céljait.

Fentieknek megfelelően Békés város jövőképe egyrészt ideális jövőbeli állapotként megfogalmazza, hogy „Békés „lakható város”, mely csábító környezetet teremt a helyben lakók és az idelátogatók számára egyaránt. A gazdasági fejlődésnek köszönhetően nő a város népességmegtartó képessége, csökken a népesség fogyásának üteme. A folyamatosan bővülő helyi gazdaság lehetőséget teremt a minőségi életkörülmények megteremtéséhez”. Másrészt — a város térségi szerepkörére fókuszálva - rögzíti, hogy „A település térségi szerepe a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésén keresztül tovább erősödik. A városban működő kis- és középvállalkozások hozzájárulnak a város és vonzáskörzetének gazdasági integrációjához. Békés sikeresen határozza meg arculatát a Közép-Békési Centrumtérségen belül”.

A jövőkép elérését egy alapcél, és két átfogó cél – „Békés gazdasági pozíciójának erősítése, a befektetők számára vonzó helyi üzleti környezet megteremtésével, a helyi gazdaság ágazati diverzifikálásával”, továbbá „Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével” – segíti. Az átfogó célokhoz három tematikus jellegű rész cél illeszkedik.

A dokumentum tartalmazza a célrendszerhez kapcsolódó térbeli dimenziókat összvárosi szinten és Békés eltérő jellegzetességű városrészeinek vonatkozásában. A célrendszer definiálásán túl a településfejlesztési koncepcióban megtörténik a stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása is. Külön fejezet tárgyalja az értékeit megőrző, fenntartható városfejlődés és a települési identitás szempontjából kulcsfontosságú örökségvédelmi kérdéseket.

A Településfejlesztési Konceptió a 314/2012. (XI.8.). Korm. rendelet által előírt tartalmi követelményeknek megfelelően készült. Mindezekon túl a Konceptió figyelembe veszi a szakirányú szervezetek, hatóságok adatait, illetve készítőinek helyszíni tapasztalatait, a TFK államigazgatási egyeztetésének első körében az érdekeltektől kapott adatokat, információkat.

2 A település jövőképe

2.1 Kihívások

Településhálózati szerepek

Békés, az egykor virágzó mezőváros az országon belül periférikus helyzetű Békés megye központi területén, a Békés-Békéscsaba-Gyula alkotta városhármas erőterében fekszik. A megyeszékhely és Gyula közelsége kiemelkedő fontosságú a Békésen megfigyelhető egyes pozitív és negatív tendenciák tekintetében. Békés mindeztáig nem tudta kellő határozottsággal pozicionálni magát a városhármason belül. Megfigyelhető, hogy egyre erősödő, egyre komplexebb a Békéscsabához, annak intézményrendszeréhez való kapcsolódás, ezt a kapcsolatrendszert a dinamikus oda-vissza forgalom, ingázás jeleníti meg, amely által Békésen megerősödni látszik néhány „bolygóvárosi” jellegzetesség. A települések, kiemelten a várostrió tagjai közti kapcsolatok szerepe elsődleges a térségfejlődésben, de ebben a relációban a verseny és a kooperáció követelménye együttesen jelentkezik. Komoly lehetőséget teremtett ugyanakkor Békés számára a járási székhely státusz, amely által megerősítheti pozícióját a városhálózatban.

Kedvezőtlen demográfiai-munkaerőpiaci folyamatok

A település lakónépessége 2001 óta folyamatosan csökkent, s emellett a lakosság korösszetétele is kedvezőtlenebbé válik, a népesség öregszik, noha a folyamatok kevésbé kedvezőtlenek, mint a megyére jellemző tendenciák. A lakosság számának kedvezőtlen változásában a természetes fogyás mellett az elvándorlásnak is jelentős szerepe van. A kedvezőtlen demográfiai helyzetnek komoly hatása van a munkaerő-piaci folyamatok alakulására. Az idősödő lakoságon belül csökken az aktív korú népesség aránya, valamint az aktív korúak átlagos életkora folyamatosan emelkedik. Fokozza a problémát, hogy az elvándorlás a magasabban kvalifikált, foglalkoztatási szempontból rugalmasabb fiatal társadalmi rétegeket érinti elsősorban. A helyi népesség iskolai végzettsége és foglalkoztatási helyzete az országos és megyei szinthez képest is meglehetősen kedvezőtlen, s ez nagyban korlátozza a város gazdaságának teljesítőképességét is. A munkanélküliség úgy a városban, ahogy a térségében is tartósan magas szintű, jelentős a napi szinten más településre - főként Békéscsabára - ingázók száma.

Gazdasági helyzet

A helyi gazdaságban igen alacsony a működő vállalkozások száma, de alacsony a magas hozzáadott értéket képviselő termékeket előállító vállalkozások aránya is, nagyobb foglalkoztató jelenleg nem található a városban. Komoly problémaként értékelhető, hogy a kedvezőtlen adottságok – amelyek között kiemelten említendőek a rossz képzettségi mutatók – nem kedveznek a befektetők idevonzásának, letelepítésének. A város nem rendelkezik igazán korszerűen kialakított, fejlett üzleti alapinfrastruktúrával (pl. ipari park), amely a betelepülni vágyó vállalkozások számára megfelelő működési lehetőséget tudna biztosítani.

A település gazdasági életében jelentős szerepet játszanak az agráriummal és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásokkal összefüggő vállalkozások. Békés kiváló turisztikai potenciálja jobbára még kiaknázatlan, a város látogatottsági mutatói kedvezőtlenül alakultak az elmúlt időszakban.

Békés gazdasági és társadalmi szempontból is hátrányos helyzetű település, a fontosabb mutatók tekintetében elmaradása jelentős a megyei és országok szintektől. Mivel a vizsgált hosszabb távú folyamatok mindeztáig nem mutattak átfogó javulást, komoly veszélyként kell megfogalmazni a város tartós leszakadásának a valószínűségét a kedvezőbb helyzetű térségektől.

Épített környezet, tájgazdálkodás

A város hagyományos kisvárosi településképét a XX. század utolsó harmadának (és sajnos napjainknak) nagyléptékű lakótelepi és intézményi fejlesztései több helyen megbontották, máig nem behegedt sebeket hagyva a városképen. A kellően nem átgondolt fejlesztések

ITS DA Konzorcium

TRENECON COWI

mapi

következtében a településszerkezet egyes helyeken szétesett, kollázs-szerűvé vált, miután össze nem tartozó, különösebb kapcsolatban nem lévő funkcionális és településépítészeti elemek kerültek egymás közelébe. A tradicionális kisvárosi épületállomány erodálódása, történetileg értékes területek átépülése jelenleg is tart és a régi helyébe kerülő új építészet sokszor nem üti meg az elvárható színvonalat. Problémát jelentenek még a városszerkezeti és társadalmilag leszakadó telep-szerű lakóterületek és szegregálódó lakótömbök, egyre avuló műszaki, energetikai állapotú iparosított technológiával épült lakótelepek. Mindemellett a belterületen több alulhasznosított telek és épület barnamezős terület is található, melyeken a régi hasznosítás gyakran több éve megszűnt. A tanyás területek degradálódása, szlömösödése veszélyként jelenik meg a spontán funkcióváltás, területhasználat változás és a szabálytalan építések következtében.

A gazdasági területek fejlesztésére a hatályos Településrendezési Terv több helyszínen is lehetőséget biztosít. A tervezett új (még nem kiépített) gazdasági területek a beépített területekhez csatlakozva, illetve, azoktól távolabb, külterületen található a városba vezető főbb utak mentén. A városban indokolt a barnamezős területek fejlesztése, melyek esetében mindenképp a gazdasági célú hasznosítás képzelhető el.

Békés térségében közösségi jelentőségű természeti értékek (Körösök-völgye, Natura 2000 területek) találhatóak, a vizekkel átszőtt táj kiemelkedő természeti értékkel bír. A település mennyiségi szempontból zöldfelületekkel közepesen ellátott, a minőségi fejlesztés azonban a város egész területén indokolt. A városközponton kívüli lakóterületeken zöldfelületi hiányosságok azonosíthatók be.

Infrastruktúra

A közműhálózat megfelelően kiépített. Az utóbbi idők fejlesztései ellenére azonban a megújuló energiák hasznosítása terén a realitás jelentősen elmarad a lehetőségektől. Elsősorban a geotermikus energia és a napenergia felhasználásának arányain célszerű javítani.

Békés környezeti állapota összességében jónak mondható, a legtöbb probléma vízvédelmi területen adódik. A holtágak vízfrissítése, az öntözés, városfejlesztés (üdülőterületek) és ökológiai szempontok összehangolása kulcskérdés. Örökös gond a vízi élővilág fenntarthatósága, a vizeket érő terhelés megszüntetése. A városban a környezetet jelentősen terhelő ipari tevékenység már a múltban sem volt jellemző, a levegőminőséget alapvetően az átmenő forgalom befolyásolja, a települést átszelő 470.sz. főút jelentős zajforrás is.

Közlekedési infrastruktúra

A térséget elsősorban az M44 autópályát Békéscsabaig történő tervezett megépítése és a Budapest - Lökösháza vasútvonalak fejlesztése érinti. Az M44 autópályát Békéscsaba elkerülő útig történő megvalósítása Békés felzárkózási esélyeit jelentősen javítja majd. A városi úthálózat fő elemei az országos közúthálózat települési átkelési szakaszaival jelentős részben egybe esnek. A szilárd burkolattal, kiépített járdával nem rendelkező utcák aránya a településen meglehetősen magas. A városban hagyományosan népszerű közlekedési eszköz a kerékpár. A település az átlagnál jobb színvonalú biciklis infrastruktúrával rendelkezik, ennek ellenére jelentős fejlesztési igények azonosíthatók be, mennyiségi és minőségi oldalról egyaránt. A Murony - Békés „regionális vasúti pálya” besorolású, „zsák” jellegű vasútvonalon 2007 óta a személyszállítás szünetel, a vasútvonal jelenleg üzemben kívül van, jövője még nem körvonalazódott. A Kettős-Körös és Hármaskörös II. víziút osztályba sorolt, 500 tonna hordképességű hajókra alkalmas hajózási útvonal, azonban hajózási tevékenység a folyókon gyakorlatilag nincs.

2.2 A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan

A megalapozó vizsgálat legfontosabb megállapításai és a Békésen tapasztalt társadalmi-gazdasági folyamatok értékelése alapján a jövőkép az alábbi:

Békés „lakható város”, mely csábító környezetet teremt a helyben lakók és az idelátogatók számára egyaránt. A gazdasági fejlődésnek köszönhetően nő a város népességmegtartó képessége, csökken a népesség fogyásának üteme. A folyamatosan bővülő helyi gazdaság lehetőséget teremt a minőségi életkörülmények megteremtéséhez.

Békésnek a kihívásokra adott válaszai fogják meghatározni jövőjének alakulását a koncepció időtávlátában. Eszerint a város az alább megfogalmazott célokat akarja elérni:

Demográfia

Az elmúlt évtizedek negatív demográfiai folyamatai lelassulnak: a természetes szaporulat negatív hatását ellensúlyozni tudja a bevándorlás, így a lakosságszám csökkenési üteme lassul. Ennek lehetőségét az teremti meg, hogy a helyi gazdaság megerősödik, egyre több és jobb munkahelyet biztosít, másrészt Békés felértékelődik lakóhelyként az általa nyújtott igényes és vonzó környezetnek, magas színvonalú városi szolgáltatásainak köszönhetően. A város sikeresen szólitja meg és vonja be a helyi gazdaság fejlesztésében érintett szereplőket, kezdeményező, ösztönző szerepe révén jelentősen javul a gazdaság és a munkaerőpiac szereplői közötti együttműködés. Ennek eredményeként a város gazdasági területein erősödnek a korszerű technológiát alkalmazó és a város lakosai számára jövedelmező munkahelyet biztosító vállalkozások. A meglévők mellett új, ígéretes vállalkozások indulnak.

Üzleti környezet

A helyi gazdaság speciális igényeinek megfelelően alakul a munkaerő képzettsége a város, a gazdaság szereplői és az oktatási intézmények közötti programoknak köszönhetően. Az agráriumban végbemenő koncentráció egyrészt a korszerű technológiát alkalmazó nagygazdaságok, másrészt a kialakuló rövid ellátási láncokba bekapcsolódó kisebb gazdaságok erősödését hozza. Erősödik a turizmus mint gazdasági ág, mely elsősorban Békés sajátos, távoli múltban gyökerező kulturális hagyományaira, örökségi értékeire, a fürdőhöz kapcsolódó egészségturizmus lehetőségeire és a Körös-völgy természeti értékeiket megőrizve bemutató aktív turizmusra épül. Ugyancsak hozzájárulhat a gazdaság fejlesztéséhez a vállalkozások közötti együttműködések erősödése, mely további fenntartható munkahelyek kialakításához is hozzásegítheti a várost és térségét.

Közszolgáltatások

A város nyújtotta szolgáltatások kiemelkedő életminőséget biztosítanak a lakosságnak. A békésiek egészségi állapota jelentősen javul, az egészség védelme olyan értéké válik, amely minden korosztályban tudatosul. Ez nem csak az egészségügyi intézmények ténykedésének eredménye, hanem annak is, hogy a városban jó néhány sportolási, aktív rekreációs lehetőség áll rendelkezésre.

Az oktatásban és a város egyéb területein is érvényesülő anti-szegregációs programok következtében a lakosság minden rétege profitál a város fejlődéséből. A kreativitásra és a helyi kultúrára építő, közel egyforma minőségű oktatásban részesülő, megfelelő lakhatási körülmények között élő gyerekek, a magas színvonalú szakoktatásban tanuló fiatalok, a fejlődő gazdaság által teremtett lehetőségek hasznélvezői, békési mivoltukra büszke polgárok.

Békés kiteljesíti kiemelkedő, mezővárosi múltban gyökerező kulturális hagyományait. Az erőteljes, város határain túlmutató kulturális szerepkör a helyi identitás és kohézió egyik legfontosabb alapja, ugyanakkor jelentős turisztikai vonzerő.

Kultúra

A város a településkép történeti hagyományain alapuló értékeit ápoló, tradicionális városszerkezetének sérüléseit kezelő, arculatában megújulni képes település. A mezővárosi, kisvárosi értékrendet és léptéket megőrző, azt továbbfejlesztő városközpont jól karbantartott intézményeivel kifejezi Békés múltbeli, jelenkori és jövőbeli szerepét a térségben úgy az itt élők, mint az idelátogatók számára.

Környezet

A kiemelkedő épített örökségi emlékek megújulnak, az országos védettségű műemlékek mellett a helyi védettségű objektumok értékőrző rekonstrukciója is lendületet kap, Békés átmenti jellegzetes, népi építészetől ihletett környezeti kultúráját a következő generációk számára.

Realitássá válik Békésnek a népi műemlékek védelme terén játszott szerepével „kiérdemelt” világörökségi helyszín cím.

A környező Körös-völgyi táj kiemelkedő természeti és táji adottságai a jövőben felértékelődnek, gazdagodnak, a jellegzetes alföldi táj méltó megítélést kap. A természeti értékek tudatos megőrzését kiegészíti a harmonikus együttélés, a kölcsönös előnyökkel járó hasznosítás. Békés méginkább környezettudatos várossá válik, szemléletváltás következik be a környezeti magatartásban.

2.3 A település jövőképe a térségi szerepkörére vonatkozóan

Békés város térségi szerepkörre vonatkozó jövőképe az alábbiak szerint foglalható össze:

A település térségi szerepe a szolgáltatások minőségi és mennyiségi fejlesztésén keresztül tovább erősödik. A városban működő kis- és középvállalkozások hozzájárulnak a város és vonzáskörzetének gazdasági integrációjához. Békés sikeresen határozza meg arculatát a Közép-Békési Centrumtérségen belül.

A Magyarország történelmileg kialakult sugaras térszerkezetéből adódó főváros központú centrális erőter dominanciáján oldani kell, ez régóta felismert országos érdek. A központ túlfeljett vonzását a Dél-Alföld vonatkozásában mindenekelőtt a régióközpontok, Pécs-Szeged-Debrecen, meghatározta városgyűrű ellensúlyozhatja. A városgyűrű fontos láncszeme a Békés-Békéscsaba-Gyula alkotta városhármas, melynek tagjai csak együtt képviselnek olyan súlyt, amely - regionális értelemben - arányos térszerkezet kialakulásához vezet. Békés számára tehát elsődleges, hogy kellő határozottsággal pozicionálja magát a településeggyüttesen belül. Országon, régión, megyén belül is versenyhelyzet van az egyes várostérségek, települések között. Békés számára kedvező, ha a kölcsönös előnyökön alapuló offenzív, kezdeményező partnerségi politikát folytat a közép-békési várostérség szereplőivel.

A megerősödő térségi szerepkör kulcselemei a város nyújtotta közösségi szolgáltatások. Az oktatás területén mind az általános, mind pedig a középiskolai oktatás szélesebb beiskolázási körzetet jelent a városnál, jelentős a más településekről bejáró tanulók száma, ugyanakkor sok diák más településre jár át tanulni. A járási székhely funkcióból adódó kötelezettségek további térségi súlyt adnak a városnak. Békés mezővárosi tradíciókon alapuló kulturális hagyományai, ezzel összefüggésben épített örökségi értékei, jelentenek olyan potenciális erőforrást, amelynek kiaknázásával, előtérbe helyezésével a település önálló arculata kialakul a városhármason belül, és ez turisztikai szerepkörének alakulására is kedvező hatással van.

A szolgáltatások elérhetőségének és kihasználtságának javítása érdekében folyamatosan fejlődnek a vonzáskörzet felé irányuló közlekedési kapcsolatok (úthálózat, kerékpárutak fejlesztése és karbantartása, közösségi közlekedés feltételrendszerének javítása). A szolgáltatások minőségi fejlesztése során a város figyelembe veszi a vonzáskörzetéből érkező ügyfelek igényeit is.

A már helyben működő, valamint a közeljövőben megtelepedő cégek üzleti kapcsolatai megerősödnek. Békés a gazdaság területén megvalósítandó fejlesztések révén erősíti foglalkoztatási, gazdasági, társadalmi és kulturális szerepét térsége vonatkozásában.

A gazdasági súly erősödése nagymértékben alárendelt a külső tényezők pozitív alakulásának, melyek között fontos Békés megközelíthetőségének javulása a gyorsforgalmi megközelíthetőség biztosítása. E tényező alapvető kulcsa a gazdaságilag erősebb és foglalkoztatási szempontból is meghatározó cégek megtelepedésének. Az M44-es gyorsforgalmi út gyakorlatilag a városhatárig vezet majd, újabb vállalkozásokat gazdasági szereplőket hozva Békésre.

A fejlesztések nem nélkülözhetik a térségi szemléletet, melyet a jövőkép, valamint az annak elérését szolgáló célrendszer kialakítása is tükröz.

2.4 Településfejlesztési elvek rögzítése

A településfejlesztési elvek meghatározása során olyan komplex megközelítés alkalmazása szükséges, mely egyrészt figyelembe veszi a város és térségének sok szempontból kedvezőtlen helyzetét, jelentős elmaradását az országos gazdasági és társadalmi mutatóktól, másrészt épít a sajátos helyi erőforrásokra, környezeti energiákra.

- A koncepció, majd az ITS kidolgozásakor törekedni kell az átfogó tervezésre, mind területi, mind ágazati értelemben. Az EU-s források segítségével megvalósítandó városi fejlesztéseket igazítani kell az elfogadott területi és ágazati operatív programok lehetőségeihez. A megvalósítandó beruházásoknak emellett illeszkedniük kell a Békés megye Integrált Területi Programjának (ITP) tartalmi elemeihez is.
- Területileg integrált tervezési megközelítés szükséges, mely figyelembe veszi a város és térsége komplex társadalmi- gazdasági problémáit és olyan fejlesztési programok kidolgozását irányozza elő, mely szükség esetén különböző finanszírozási források igénybe vételére is támaszkodik (több operatív program, több prioritási tengelye, egyéb hazai források, magánbefektetők, stb.).
- Széles bázisra építő városi és térségi partnerség kialakítása, amennyiben lehetővé kell tenni a fejlesztési folyamatban érintett városi és térségi szakmai és civil résztvevők bevonását (együttműködő tervezés), már a tervezés időszakától kezdődően.
- Tudatos felkészülés a 2014-2020-ra tervezett Európai Unió fejlesztési programok – ágazati operatív programok (OP-k) és Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) – megvalósítására.
- A tervezés során maximálisan figyelembe kell venni a társadalmi- és pénzügyi fenntarthatóság alapelveit. Mindez nem csupán a stratégiai dokumentumok készítését érinti, de a majdani fejlesztési projektek előkészítése és megvalósítása során követelményként kerül megfogalmazásra, ahogy a megvalósult fejlesztések későbbi fenntartása során is.
- Figyelembe kell venni a fenntartható településfejlesztés környezeti összefüggéseit, az erőforrásokkal (termőföld, energia, víz, építőanyag, stb.) való takarékoság igényét, ésszerű hulladékgazdálkodást, emberközpontú környezetalakítást és települési-táji revitalizációt, környezetbarát infrastruktúrát és ipart, szolgáltatást kell megteremteni.
- Esélyegyenlőség biztosítása: a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok és emberek esélyegyenlőségének figyelembe vétele kiemelt feladat a megvalósításra kerülő fejlesztések megtervezésekor és megvalósításakor.
- Rugalmasság és gyors reagáló képesség, a városi folyamatok folyamatos figyelemmel kísérése és értékelése, majd a visszacsatolás és az indokolt „áttervezés” elvégzése.

3 A célok bemutatása

3.1 A település átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása

A célrendszer

A megalapozó vizsgálat részeként elkészült helyzetértékelés alapján beazonosított kihívások, és a kapcsolódó fő következtetések, továbbá Békés 2030-ra elérni tervezett jövőképe alapján meghatározhatjuk a város fejlesztésének célrendszerét, a 2020-ig terjedő időszakra vonatkozó átfogó és részcélokat. Békés város célrendszere a jövőkép elérését támogató célstruktúra, mely a hosszú távú alapcélból, az ehhez illeszkedő átfogó célokból, továbbá tematikus részcélokból épül fel, áll össze komplex egésszé.

3.1.1 A jövőképet támogató alapcél indoklása

Békés város hosszú távú jövőképét támogató, a célrendszer hierarchiájában első helyen szereplő alapcél az alábbi:

Békés demográfiai helyzetének fokozatos javítása a helyi gazdaság dinamizálásával, a meglévő erőforrások kiaknázásával

A lakosság szám csökkenését a természetes szaporulat kedvezőbb alakulása valószínűleg nem lesz képes megállítani, legfeljebb mérsékelni. A demográfiai tendencia megváltoztatása csak akkor lehetséges, ha a város vándorlási mérlege pozitív lesz, egyre többen maradnak helyben és a beköltözők száma nő. Ennek érdekében Békésnek hiteles és vonzó jövőképet kell megfogalmaznia, attraktív, minőséget mutató arculatot – városi környezetet és komfortot – kell teremtenie. Mindezek révén remélhető, hogy az itt élőket maradásra, a máshonnan érkezőket letelepedésre ösztönzi. Nem kevésbé fontos, hogy a város gazdasága megerősödjön és minőségi, magas presztizsú munkahelyeket teremtsen.

Az alapcél olyan komplex eszközrendszerre kell, hogy épüljön, ami a negatív demográfiai tendenciák, valamint a kedvezőtlen foglalkoztatási helyzet és a rossz képzettségi mutatók javításához járul hozzá. Az alapcél ennek megfelelően a járási központi szerep megerősítésére, a helyi gazdaság dinamizálására, ennek érdekében az üzleti környezet fejlesztésére koncentrálna.

A vállalkozóbarát üzleti környezet megteremtése egyszerre irányul a fejlesztések városi szintű műszaki feltételeinek megteremtésére, a környezetbarát technológiák (energiahatékonyság) alkalmazására, a közszolgáltatások minőségének fejlesztésére, a helyi épített környezet és közlekedési infrastruktúra minőségi javítására.

A közszolgáltatások fejlesztése kapcsán kiemelten az oktatás feltételrendszerének javítása, a humán szolgáltatások minőségi fejlesztése áll a középpontban.

3.1.2 Átfogó célok indoklása

Az alábbiakban következnek a Békés város jövőképe elérését biztosító átfogó célkitűzések. A települési szintű célok egyaránt reflektálnak a város társadalmi-gazdasági problémáira és a helyben élők életminőségének javítására.

Békés a mikro
társégi gazdasági
központ

1. átfogó cél: Békés gazdasági pozíciójának erősítése, a befektetők számára vonzó helyi üzleti környezet megteremtésével, a helyi gazdaság ágazati diverzifikálásával

Hosszútávon alapvető cél a helyi gazdaság dinamizálása, a városi befektetői környezet továbbfejlesztése oly módon, hogy vonzó lehetőséget teremtsen mind a kevésbé képzett munkaerőt alkalmazó, mind pedig a magas hozzáadott értéket felmutató vállalkozások betelepüléséhez, ezáltal hozzájárulva a város kedvezőtlen foglalkoztatási mutatóinak javulásához. A cél elérése érdekében meg kell teremteni a gazdaság fejlődésének infrastrukturális feltételeit új területek igénybe vételével, valamint a barnamezős ipari területek – energiahatékonyságot is szem előtt tartó – további fejlesztésével. Támogatni kell a helyi vállalkozói együttműködések (klaszterek, helyi kis- és középvállalkozásokra épülő beszállítói hálózatok, szövetkezetek stb.), melyek egyúttal Békés térségi szerepkörének erősítéséhez is hozzájárulhatnak.

Cél továbbá a helyi gazdaság struktúrájának továbbfejlesztése új ágazatok szerepének növelésével. Ennek érdekében a város turisztikai- és rekreációs potenciáljának hatékonyabb kihasználására, a kulturális és természeti adottságok rendszerszintű turisztikai célú hasznosítására van szükség a jövőben összefogva a Közép-Békési Centrumtárség településeivel.

Az átfogó cél eléréséhez a finanszírozási háttérrel sok esetben az Európai Unió fejlesztési források jelenthetik. A hatékony forráslehívás érdekében fejleszteni kell a helyi gazdasági szereplők és a helyi döntéshozók közötti együttműködést.

2. átfogó cél: Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása, a vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével

Élhető környezet,
gyarapodó népesség

Hosszútávon cél a település népességcsökkenésének lassítása, amely csak a város gazdasági potenciáljának megerősítése mellett képzelhető el. A magas presztízsű új munkahelyek létrejötte vezet a kvalifikált, fiatal lakosság megtelepedéséhez, az elvándorlást elindító folyamatok megállításához. A cél érdekében fejleszteni kell a gazdaságilag megerősödő vállalkozások humán kapacitását, a munkaerőpiac igényeinek megfelelő képzések indításával. A lakossági elégedettség növelése érdekében tovább kell fejleszteni a település és a térség népességét egyaránt ellátó szolgáltatások körét, törekedve a minél magasabb színvonal elérésére. Az intézmények fejlesztése során szem előtt kell tartani az energetikai jellegű felújításokat is. A kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések mellett preventív eszközökkel az egészségesebb társadalom megteremtése, illetve komplex eszközrendszerrel a helyi közösségek megerősítése a cél.

A települési környezet fejlesztésekor koncentrálni kell egyfelől a meglévő problémák megoldására, (pl. lakótelepek épületeinek energetikai, műszaki állapota, településképi konfliktusok, barnamezős, alulhasznosított területek, a zöldfelület ellátottság területi aránytalanságai, szerkezetileg leszakadó területek), másfelől támaszkodni kell a meglévő adottságokra (pl. természeti környezet, épített örökség).

Közlekedési szempontból továbbra is cél a még burkolatlan utak szilárd burkolattal való ellátása, illetve egyes közúti csomópontok közlekedésbiztonsági szempontú fejlesztése. A város kiemelkedően fejlett kerékpáros közlekedésének további ösztönzése az új, jó minőségű kerékpárutak és kerékpáros infrastruktúra kialakítása révén történhet meg. Békés külső elérhetőségének és egyben hosszú távú fejlődésének is egyik kulcsa a szinte a városhatárig vezető M44-es gyorsforgalmi út megépülése, mely jelentősen befolyásolhatja a település jövőjének alakulását.

1. táblázat Átfogó célok és hatásindikátorok

Célok	Releváns mutatók	Mutató előzetes tervértéke ¹
Átfogó célok		
Békés gazdasági pozíciójának erősítése, a befektetők számára vonzó helyi üzleti környezet megteremtésével, a helyi gazdaság ágazati diverzifikálásával	<ul style="list-style-type: none"> ■ Városban megtermelt hozzáadott érték változása ■ Aktív korú foglalkoztatottak arányának változása 	<ul style="list-style-type: none"> ■ + 10% ■ + 3%
Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása, a vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével	<ul style="list-style-type: none"> ■ A várost „használók” elégedettsége 	<ul style="list-style-type: none"> ■ +15%

3.2 Részcélok és beavatkozások meghatározása

Békés átfogó fejlesztési céljaihoz tematikus részcélok illeszkednek, melyek egy-egy konkrét fejlesztési területhez, témakörhöz kapcsolódnak. A város célrendszerében a részcélok az alábbiak:

Versenyképes gazdaság kialakítása, munkaerőpiac minőségi és mennyiségi fejlesztése

A helyi gazdaság dinamizálásával középtávon javul a városi népesség foglalkoztatási helyzete, a magasabb hozzáadott értéket képviselő beruházók megjelenésével csökken az elvándorlás, megindul a városból elköltözők visszavándorlása, illetve a beköltözés. A célkitűzés elsősorban a helyi gazdaság több szektort érintő fejlesztésére fókuszál, kiemelten kezelve a helyi üzleti környezet infrastrukturális elemeinek minőségi fejlesztését. Békés város gazdaságában mai napig meglehetősen fontos szerepet játszik a mezőgazdaság, így az agrár-feldolgozóiparhoz kapcsolódó beruházások kiemelt szerepet kapnak a jövőben. A meglévő üzleti infrastruktúra bővítése, a helyben működő vállalkozások együttműködésének támogatása, a jelentősebb hozzáadott értéket képviselő termékeket előállító cégek betelepülésének támogatása, a térségi beszállítói hálózatok erősítése, igényeiknek megfelelően a képzési rendszer továbbfejlesztése ugyancsak prioritást élvez.

Békés kedvező turisztikai adottságaira építve az ágazatban rejlő lehetőségek hatékonyabb kiaknázása, a szektorban működő szereplők koordinált együttműködése további lehetőségeket rejt.

Humán szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése, a békési identitás erősítése a helyi társadalomban

A célkitűzés keretében a humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztése mellett a kiszolgáltatott társadalmi rétegek integrációjának erősítése is kiemelt szempontként kerül rögzítésre.

A helyi társadalom fejlettségének jelentős fokmérője, hogy a város és lakossága mennyire szolidáris a hátrányos helyzetben lévő társadalmi csoportokkal. A társadalom halmozottan

¹ A tervezés jelenlegi fázisában nem lehet konkrét adatokat rögzíteni a célokhoz rendelt mutatók esetében, ezért ezeket csupán nagyságrendekkel jelöljük.

hátrányos helyzetű rétegeinek leszakadása nemcsak e réteg tagjaira, de a városi társadalom egészére kedvezőtlen hatással lehet. A szegregációval sújtott csoportokra általában igaz, hogy életminőségük, lakásviszonyaik kedvezőtlenül alakulnak. Ennek megfelelően kiemelt célkitűzés a megfelelő lakhatási körülmények biztosítása a rászoruló társadalmi rétegek számára. E társadalmi csoportok mellett a közösségi programok, a helyi identitást erősítő események közvetlen célcsoportjaként a város teljes lakossága definiálható. Az identitás erősítésének fontos eszköze a speciális békési hagyományok ápolása és előtérbe helyezése, legyen az kulturális, immateriális, vagy materiális tradíció, mint pl. a város építészeti, környezeti, tájhasználati öröksége.

A szociális alapszolgáltatások fejlesztése kapcsán szem előtt kell tartani a beazonosított szükségleteket, mind a kisgyermekellátás, mind az időskorúak, mind pedig a fogyatékkal élők ellátása terén. A megfelelő színvonalú oktatás-nevelés biztosítása – az intézmények infrastrukturális fejlesztésével – társadalmi, gazdasági szempontból egyaránt elengedhetetlen a városban. Hasonló módon fókuszálni szükséges a helyi lakosság egészséges életvitelre ösztönzése során a megelőző eszközök, programok alkalmazására, szervezésére.

Békésen az elmúlt években több, a helyi közigazgatás modernizálását célul tűző fejlesztés is megvalósult. Ezek folytatása, az ügyfélbarát közigazgatás feltételrendszerének megerősítése továbbra is feladat.

Az épített környezet, műszaki infrastruktúra fejlesztése

Békés fejlődésének egyik kulcstényezője a települési közlekedés fenntartható fejlesztése, a környezetbarát mobilitás feltételeinek megteremtése. A megközelíthetőség és elérhetőség fontos alapfeltétele a gazdasági fejlődésnek, a kedvezőtlen demográfiai tendenciák megfordításához közvetlen módon is hozzájárulhatnak az ilyen jellegű beruházások. A cél elérése érdekében szükséges:

- az aktív közlekedési módok részarányának növelése érdekében a kerékpáros infrastruktúra fejlesztése, a gyalogos közlekedés biztonságának javítása,
- a belterületi közúthálózat fejlesztése, a vállalkozási területek kiszolgálásához létszükségletű utak kiépítettségi szintjének, állapotának javítása, a baleseti kockázatok csökkentésére irányuló kisköltségű intézkedések megvalósítása,
- a külterületi közúthálózaton az országos az autóbusz-közlekedést (járasközponti szolgáltatások, munkahelyek elérését) szolgáló balesetveszélyes mellékutak állapotszintjének javítása, a térség főúti kapcsolatrendszerét bővítő útfejlesztések megvalósítása,
- a Békés-Békéscsaba közötti koncentrált forgalom egyenletesebb elosztása érdekében elosztóhálózat létrehozása,
- az elsősorban a turizmusra épülő hajózási szolgáltatások fejlesztése,
- a város kezelésében lévő közlekedési infrastruktúra folyamatos – érték- és állagmegőrző – fenntartása.

A célkitűzés a településfejlesztés számos más aspektusát is érinti. Az épített környezet fejlesztésekor így elsődleges szempont az energiahatékonyság növelése, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás (bel- és csapadékvíz elvezetési rendszer), valamint a természeti értékek és az épített örökség védelme. A közösségi terek fejlesztése, a zöldfelületek funkcionális fejlesztését is tartalmazó beavatkozások ugyancsak a települési környezet minőségi javítását célozzák, így ezen beavatkozások szintén a következő évek feladatai közé tartoznak.

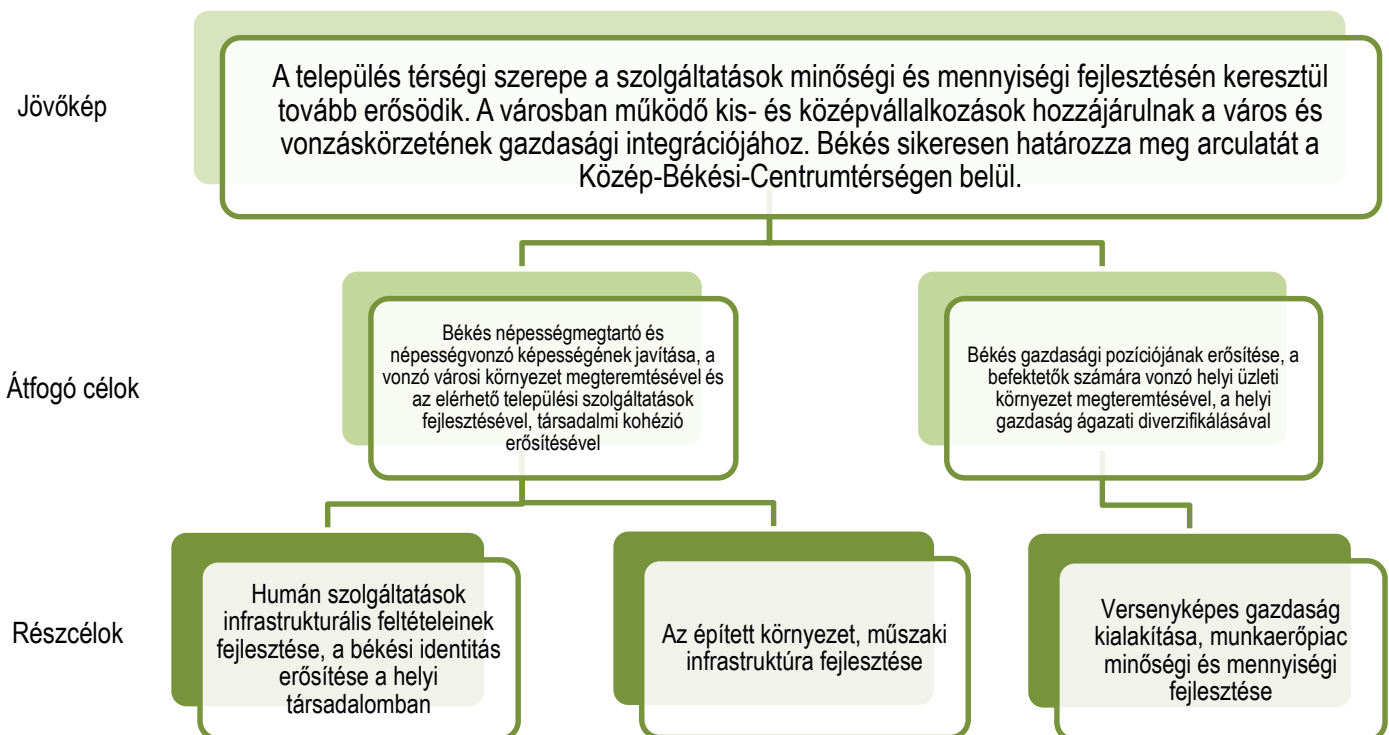
3.3 Részcélok és beavatkozások területi egységeinek meghatározása

Az alábbiakban áttekintjük az átfogó célokhoz kapcsolódó részcélok, településfejlesztési elvek logikai kapcsolatait, illetve az ezekhez illeszkedő fontosabb beavatkozások területi dimenzióit.

3.3.1 A jövőkép, a településfejlesztési elvek az átfogó és a részcélok kapcsolata

Békés Város településfejlesztési koncepciójának középpontjában a város 2030-ra elérendő jövőképe áll. A jövőkép a jelenlegi adottságokból kiindulva és a várható tendenciákra alapozva fogalmazza meg a hosszú távon elérni kívánt állapotot. A kijelölt célok megvalósítása annak záloga, hogy a város valóban megvalósítsa a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok szerint megfogalmazott kívánatos jövőbeni állapotot, továbbá térségi szerepköre hosszú távon stabilizálódjon.

1. ábra: Békés város fejlesztési célrendszere

Forrás: saját szerkesztés

Az alábbi táblázat az átfogó célok (oszlop) és a részcélok (sor) kapcsolatának erősségét mutatja be.²

2. táblázat: Békés város célrendszerének belső koherencia vizsgálata

Átfogó célok	Részcélok	Versenyképes gazdaság kialakítása, munkaerőpiac minőségi és mennyiségi fejlesztése	Humán szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése, a békési identitás erősítése a helyi társadalomban	Az épített környezet, műszaki infrastruktúra fejlesztése
Békés gazdasági pozíciójának erősítése, a befektetők számára vonzó helyi üzleti környezet megteremtésével, a helyi gazdaság ágazati diverzifikálásával		XXX	XX	XX
Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása, a vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével		XX	XXX	XXX

Forrás: saját szerkesztés

A táblázatból látható, hogy a helyi gazdaság erősítésére fókuszáló átfogó cél elsősorban a versenyképes gazdaság kialakítására, fejlesztésére, munkahelyteremtésre koncentrálnak részcéllal mutat erős koherenciát, míg közepes koherencia mutatható ki az átfogó cél és a humán szolgáltatások fejlesztését, valamint az épített, műszaki környezet fejlesztését prioritizáló részcéllal.

A „Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása, a vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével” átfogó cél mind a humán szolgáltatások fejlesztését, mind a települési műszaki környezet fejlesztését prioritizáló részcéllal erős koherenciát mutat, míg közepes koherencia mutatható ki a helyi gazdaság kialakítására fókuszáló részcéllal.

A korábbiakban bemutatott településfejlesztési elvek horizontális érvényesítése indokolt, mindezzel együtt természetesen az elvek bizonyos célokhoz szorosabb illeszkedést mutathatnak.

A teljes tervezés elvét követve törekedni kell arra, hogy a részcélok teljesülése érdekében az optimális forrás abszorpció érvényesüljön, vagyis egyes fejlesztések az arra leginkább alkalmas operatív programból, illetve finanszírozási alaptól jussanak támogatáshoz.

Város és vonzáskörzete integrált fejlesztése hozzájárul a térségi szerepkörre vonatkozó jövőkép eléréséhez. A koncepció és az integrált településfejlesztési stratégia ennek megfelelően figyelembe veszi a város és térsége komplex társadalmi- gazdasági problémáit és olyan fejlesztési programok kidolgozását irányozza elő, mely szükség esetén különböző finanszírozási források igénybe vételére is lehetőséget teremt.

Fentiekén túl természetesen az átfogó célok és a részcélok megvalósulását támogató fejlesztések előkészítése és megvalósítása során figyelembe kell venni a társadalmi-, környezeti-

² xx: közepes koherencia; xxx: erős koherencia

és pénzügyi fenntarthatóság alapelveit. Ez utóbbi szempont különösen a gazdasági típusú beavatkozások esetében szükséges, hogy érvényesüljön.

Kiemelt jelentőségű az esélyegyenlőség szempontjainak érvényesítése, mely nem csupán a megvalósítás, de a stratégiai szintű tervezés és a projekt előkészítés során is hangsúlyt kell, hogy kapjon.

3.3.2 A fejlesztési célok és prioritások értelmezése az egyes településrészekre

A Békés város településfejlesztési koncepcióját és integrált településfejlesztési stratégiáját megalapozó vizsgálat a korábbi Integrált Városfejlesztési Stratégiával összhangban tíz városrészt azonosít be. A városrészek részletes – a KSH adatbázisára épülő – helyzetelemzését, valamint funkcionális elemzését a Megalapozó vizsgálat 3.3 fejezete tartalmazza. A városrészek önálló identitással, sajátos jellemvonásokkal rendelkező, szerkezetileg is jól lehatárolható területei Békésnek, melyek közül többeket már XVI. századi források is említenek. Békés lehatárolt városrészei az alábbiak:

1. Belváros városrész
2. Újváros városrész
3. Borosgyán-Malomasszonykert városrész
4. Malomvég városrész
5. Dánfok
6. Bánhida városrész
7. Szécsénykert városrész
8. Ibrány városrész
9. Hatház városrész
10. Külterület „városrész”

A Belváros városrész Békés adminisztratív és intézményi centrum területe, melynek jelentőségét funkcióellátottsága is kiemeli, noha a lakófunkció is jelen van a területen, jellemzően lakótelepi és társasházak formájában. Újváros és Ibrány alapvetően halmazos településszerkezetű ősi lakóterület családi házas beépítéssel, Újvárosban azonban található néhány, a belvárosi intézményterülethez funkciójában kapcsolódó jelentős közintézmény is. Borosgyán-Malomasszonykert kevert funkciójú városrész, ahol a domináns lakóterületi jelleg mellett jelentős kertészek, egykori zártkertek is vannak, a 470-es út mellett pedig gazdasági területek. Malomvég városrész nagy része családi házas lakóterület, de itt található a Fürdő rekreációs területe. Malomvég jelenti a kapcsolatot a belvárosi intézményterületek és Dánfok üdülő és idegenforgalmi funkciójú városrész között. Bánhida ősi városrésze Békésnek zömmel családi házas beépítésekkel. A Szécsénykerten jellemző területfelhasználás meglehetősen vegyes: családi házas és lakótelepi beépítések keverednek intézményi- és gazdasági területekkel, zöldterületekkel. A nagy kiterjedésű Hatház városrészben az összes területfelhasználási kategória megtalálható. Belvároshoz csatlakozó részén lakótelepek vannak, az egykori vásártér területén autóval érkező vásárlók kiszolgálására berendezkedett diszkontáruházak sivár parkolóikkal, ezen felül családi házas lakóterületek, vasútterület, zöldterületek, intézmények, rekreációs célú létesítmények is megtalálhatók. A városból nyugat felé kivezető Szarvasi út két oldalán nagy kiterjedésű temetővel vegyesen működő és potenciális gazdasági területek, barnamezős zónák és egyes települési kihelyezett funkcióknak helyet adó telephelyek vannak. A városrész egyes területei úgy településszerkezetileg, mint társadalmilag leszakadó telep-szerű képződmények. Ezekben és egyes lakótömbökben azonosította a KSH Békés szegregálódó területeinek túlnyomó hányadát. A KSH adatai alapján lehatárolásra került továbbá a fenti városrészekről elkülöníthető külterületi terület egység is, melynek statisztikai mutatói általában kedvezőtlenebbnél alakulnak, mint a fenti kilenc városrészben. A határ korábban jelentős tanyavilága nagyrészt eltűnt, de még jelenleg is Békés lakosságának mintegy 4%-a külterületen

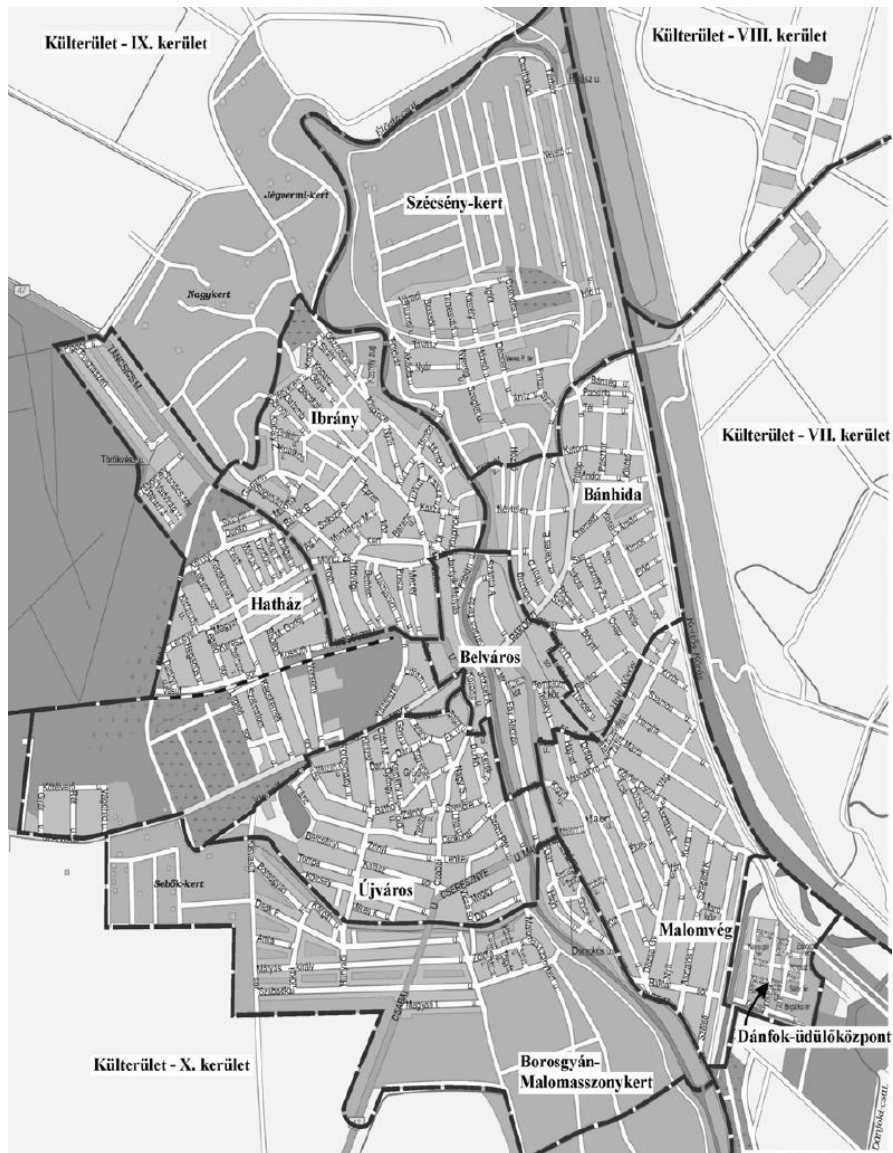

él. A város gazdasági fejlesztésre alkalmas területeinek döntő része külterületen, elsősorban annak belterülethez kapcsolódó részén helyezkedik el, részben nyugaton (a vasúti pálya és a Szarvasi út mentén), részben déli irányban (Csabai út két oldalán). Utóbbi – elsősorban a megyeszékhely és rajta keresztül az ország nagyobb piacainak jó elérhetősége miatt messze a legdinamikusabb, bár funkcióját tekintve a legkevésbé homogén is egyben (nagyterületű raktár, kereskedelmi, szálláshely egységek keverednek a megmaradt tanyákkal). A Településrendezési Tervben kijelölt külterületi gazdasági területek közül csak a déli, Csabai út menti fejlődik, a Sebők-kerthez kapcsolódva kijelölt ún. Agropark és a 470-es út Mezőberénybe vezető szakasza melletti gazdasági-szolgáltató terület kialakítása ezidáig nem történt meg, és szintúgy kevésbé prosperálnak a Szarvasi út menti területek.

A megalapozó vizsgálat 3.3 alfejezete részletesen tárgyalja az egyes területi egységek társadalmi-gazdasági jellemzőit, továbbá a funkció elemzés keretében áttekintésre került az egyes városrészek intézményi ellátottsága, közlekedési helyzete, gazdasági jellemzői. Az alábbi ábra Békés városrészeinek áttekintő térképe.

2. ábra: Békés városrészeinek áttekintő térképe

Forrás: IVS

A városrészi funkciók eltérő intenzitással jelennek meg a városrészekben, ennek megfelelően a célrendszer kapcsolódása is differenciált mértékű. A **Belváros** Békés igazgatási, intézményi, kulturális szolgáltató központja, jelentős lakófunkcióval. A városrész jelenlegi funkcióját és adottságait kiteljesítő (intézményi, közterületi, közlekedési, infrastrukturális) fejlesztésével kell kialakítani a járás és térség méltó központját. Fontos a műszakilag és energetikailag avult lakótelepek rekonstrukciója. Arculatát a beavatkozások során a történeti és építészeti folytonosság igényének kell meghatározni, különös tekintettel jelentős örökségi emlékeire. További feladat a város- és utcaképre markánsan visszaható, esztétikailag túlhaladott épületek felújítása és minőségi továbbfejlesztése. A történeti városszövet feltételezése, a beépítési karakter és az építészeti lépték drasztikus megváltoztatása a múltban tartós egyensúlyvesztéssel járt. Ennek részleges orvoslása csak hosszabb távon reális, de a korábbi hibák korrekcióját mindenkor szem előtt kell tartani. A belvárosi zöldfelületek között egyrészt kimagasló értékű közterek, parkok, védett és védelemre érdemes utcai fasorok, faegyedek, másrészt hiányos közterületek találhatók. A lakótelep közterületeinek felújítása feltétlenül indokolt.

Újváros, Ibrány és Bánhida sok tekintetben hasonló adottságú ősi városrész. Itt található a város helyi területi védettségben részesülő – Békés településszerkezetének legkorábbi emlékeit őrző – részei, valamint örökségvédelmi jelentőségű objektumai közül jó néhány. Az örökség megőrzése érték növelő fenntartást és illeszkedési alázatot igényel. Az Újváros, Ibrány és Bánhida nagyobb hányadára jellemző lakófunkció tekintetében elsődleges cél a mezővárosi tradíciókat fejlesztve megőrző, magas környezeti minőséget biztosító elsősorban családi házas lakóterületek létrejötte.

Fontos feladat az Ibrány északi részén kialakult szegregátum problémáinak kezelése.

A városrészek lakóterületein kevés a közösségi célú zöldterület, ezért fontos az utcafásítások, felszíni vízelvezetést is szolgáló zöldsávok megtartása, gondozása és fejlesztése, újabb zöldfelületek kialakítása.

Az Újváros keleti szegélyén található, a belvárosi intézményterületekhez kapcsolódó intézmények fejlesztését a Belvárosnál említett célok határozzák meg. Itt is és városrészek érintett egyéb pontjain fontos cél a településszerkezeti sérülések, szakadások kezelése.

Ibrány városrész értékes zöldfelülete és örökségi emléke a temető, archaikus sírjeleivel (gombosfák). A kegyeleti szempontok és a város zöldhálózatának fejlesztési szándékai feltétlenül indokoltá teszik a temető zöldfelületi rendezését. Ennek részeként az adottságok további védelme, értékkelvű fejlesztése indokolt.

Borosgyán-Malomasszonykert városrészben a leginkább jellemző lakófunkció tekintetében elsődleges cél a magas környezeti minőséget biztosító, elsősorban családi házas, kertvárosi jellegű lakóterületek létrejötte, a lakossági infrastruktúra és a közterek fejlesztése révén az életminőség javítása. A Malomasszonykertben kijelölt lakóterület fejlesztési terület benépesedése lényeges a városi demográfiai folyamatok kedvezőbb alakulása szempontjából.

Fontos feladat a Szabadkai utca körzetében kialakult szegregátum problémáinak kezelése.

A déli gazdasági területhez kapcsolódó, 470-es út menti új iparterület fejlesztése révén a gazdasági aktivitás fokozása és a munkahelyek számának növelése érhető el.

Malomvég városrészben a lakófunkció tekintetében a célok megegyeznek a Borosgyán-Malomasszonykert városrésznél meghatározottakkal.

Lakóterületein kevés a közösségi célú zöldterület, ezért fontos az utcafásítások, felszíni zöldsávok megtartása, gondozása és fejlesztése, újabb zöldfelületek kialakítása.

A Malomvégen működő Városi Fürdő fejlesztése révén a turisztikai és gyógyászati szerepkörök erősítése a cél. A fejlesztésekkel a városrész funkcionális értelemben összekötő láncszem lesz Békés centruma a Belváros és Dánfok között.

Dánfok városrészben az üdülőterület minőségi fejlesztése, a város határain túl is ismert és elismert turisztikai, szabadidős és rekreációs terület létrejötte a cél. Ehhez az eddigi magas környezeti minőséget eredményező fejlesztések, turisztikai kínálatot bővítő, a szolgáltatások minőségét javító továbbvitele szükséges.

Szécsénykert városrészben a családi házas lakóterületek tekintetében a célok megegyeznek a Borosgyán-Malomasszonykert és Malomvég városrésznél meghatározottakkal. A városrészben kijelölt lakóterület fejlesztési terület benépesedése lényeges a városi demográfiai folyamatok kedvezőbb alakulása szempontjából. A paneles technológiával épült lakótelep műszaki, energetikai jellemzői kedvezőtlenek, felújítása, energetikai korszerűsítése elodázhatatlan. Az épületek mellett szükséges a környezet megújítása is. A lakótelep rehabilitációja során érvényesíteni kell a településképi szempontokat.

A Szécsénykertben található intézmények fejlesztését a Belvárosnál említett célok határozzák meg elsősorban.

A szécsénykerti gazdasági terület fejlesztése révén a gazdasági aktivitás fokozása és a munkahelyek számának növelése érhető el. A fejlesztés során törekedni kell a gazdasági létesítmények közelében elhelyezkedő lakóterületek megóvására.

A városrész értékes zöldfelülete a temető. A kegyeleti szempontok és a város zöldhálózatának fejlesztési szándékai feltétlenül indokoltá teszik a temető zöldfelületi rendezését.

Hatház városrészre a kollázs-szerű, mozaikos területfelhasználás, településszerkezet jellemző. Az eltérő jellegű terület egységek határvonalán sok esetben éles törések, településszerkezeti sebhelyek alakultak ki, ezeket a fejlesztések során lehetőség szerint kezelni kell.

A családi házas lakóterületek tekintetében a célok megegyeznek a Borosgyán-Malomasszonykert és Malomvég, Szécsénykert városrésznél meghatározottakkal. Az iparosított technológiával épült lakótelepek épületei közül többnek műszaki, energetikai jellemzői kedvezőtlenek, felújításuk, energetikai korszerűsítésük szükséges a környezet megújításával. A lakótelepi épületek, területek rehabilitációja során érvényesíteni kell a településképi szempontokat. A tervszerű, értéknövelő és energiatudatos felújítás a mikrokörnyezet megújításával és humanizálásával együtt biztosítja a hosszú távú egyensúlyt.

A városrészben található intézmények fejlesztését a Belvárosnál említett célok határozzák meg elsősorban, azaz fejlesztésük a térség egészére való kitekintés mellett lehet optimális.

A városrész értékes zöldfelületei a nagy kiterjedésű temetők. A kegyeleti szempontok és a város zöldhálózatának fejlesztési szándékai feltétlenül indokoltá teszik a temetők, mindenképp a katolikus temető zöldfelületi rendezését. Itt pusztuló, elhanyagolt örökségi emlékek, műemlékek is találhatóak, sorsuk rendezése sürgető. A városi sporttelepet adottságai fontosabb szerepkörre predesztinálják a jelenleginél, fejlesztésével térségi jelentőségű sportközpont kialakítása lehetséges.

Fontos feladat az alulhasznosított, barnamezős területek rendezése. Ezek közül a kiterjedt, használaton kívüli vasútterületek sorsa csak kismértékben függ a város szándékaitól.

Hatház fejlődésének egyik kulcskérdése a városrészben található szegregátumok társadalmi felzárkóztatása, műszaki revitalizációja.

Külterület „városrész” erre kijelölt, belterülethez csatlakozó részein az alapvető infrastrukturális hiányok oldásával, a mobilitás feltételeinek javításával kell lehetővé tenni a helyi gazdaság fejlődését szolgáló, vállalkozásokat fogadni tudó ipari-gazdasági területek kialakítását. Az új iparterületeken létrejövő új munkahelyek megvalósulása a város alapvető érdeke céljainak megvalósításában.

A határ tanyásodott részein bel- és külterületi életminőségben meglévő különbségek mérséklése a cél az infrastrukturális hiányosságok javításával.

Az alábbi táblázat összefoglaló módon mutatja be Békés egyes városrészeinek alapvető funkcionális jellegvonásait³:

3. táblázat: Békés városrészeinek funkció ellátottsága

	FUNKCIÓ					
	Intézményi	Közlekedési	Gazdasági	Rekreációs	Lakó	Városközpont
Belváros városrész	XXX	XX	X	X	XX	XXX
Újváros városrész	XX	X	X	X	XXX	XX
Borosgyán-Malomasszonykert városrész	X	XX	XX	X	XXX	
Malomvég városrész	X	X	X	XX	XXX	X
Dánfok városrész	X	X	X	XXX	X	
Bánhida városrész	X	X	X	X	XXX	X
Szécsénykert városrész	XX	X	XX	X	XXX	X
Ibrány városrész	X	X	X	X	XXX	X
Hatház városrész	XX	XX	XX	XX	XX	XX
Külterület „városrész”		XX	XXX	X	X	

Forrás: saját szerkesztés

Az általános jellegű célok leírása és a funkcionális értékelés alapján alább található a fejlesztési részcélok egyes városrészekre történő értelmezése.

³ X: alig jellemző; XX: kiegészítő funkció; XXX: domináns funkció

A fejlesztési részcélok és az egyes városrészek kapcsolatát az alábbi táblázat foglalja össze⁴.

4. táblázat: A fejlesztési célok értelmezése az egyes városrészekre

	Versenyképes gazdaság kialakítása, munkaerőpiac minőségi és mennyiségi fejlesztése	Humán szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése, a békési identitás erősítése a helyi társadalomban	Az épített környezet, műszaki infrastruktúra fejlesztése
Belváros városrész	X	XXX	XXX
Újváros városrész	X	XX	XXX
Borosgyán-Malomasszonykert városrész	XX	XX	XXX
Malomvég városrész	XX	XX	XXX
Dánfok városrész	XX	X	XX
Bánhida városrész	X	XX	XXX
Szécsénykert városrész	XX	XX	XXX
Ibrány városrész	X	XXX	XXX
Hatház városrész	XXX	XXX	XXX
Külterület „városrész”	XXX	X	XX

Forrás: saját szerkesztés

⁴ X: gyenge kapcsolat; XX: közepesen erős kapcsolat; XXX: erős kapcsolat

3.4 A célrendszer illeszkedése az Európai Unió, a hazai és a megyei fejlesztési célokhoz

Az alábbiakban összefoglaló módon bemutatjuk Békés város fejlesztési céljainak, valamint a releváns Európai Unió célok, továbbá a megyei fejlesztési célok közötti kapcsolódást.

5. táblázat Átfogó és részcélok külső összefüggései

1. átfogó cél: Békés gazdasági pozíciójának erősítése, a befektetők számára vonzó helyi üzleti környezet megteremtésével, a helyi gazdaság ágazati diverzifikálásával

Kapcsolódó Európai Unió (EU2020 tematikus) célkitűzések:

- 1. a kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció erősítése;
- 3. a kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése;
- 4. az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban;
- 8. a fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása;
- 10. az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében

Kapcsolódó hazai célkitűzés: A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

- Az OFTK célkitűzései közül elsősorban a 4. átfogó célhoz – Térségi potenciálra alapozott, fenntartható térszerkezet – kapcsolódó alábbi specifikus célokkal határozható meg közvetlen kapcsolódás:
  - - Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
  - - Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés
  - - Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
- Emellett az 1. átfogó célhoz - Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés – kapcsolódó Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és -ellátás specifikus céllal is szoros kapcsolódás mutatható ki.

Kapcsolódó megyei célkitűzés (Békés Megye 2020: Békés Megye Területfejlesztési Programja):

- Kapcsolódás mutatható ki a Békés megyei területfejlesztési program átfogó céljai közül „Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása”, illetve a stratégiai célok közül az „Értékalapú gazdaságfejlesztés”, „Térségspecifikus brandek fejlesztése” és a „Társadalmi- gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális helyzetű térségei között” célkitűzéssel.

2. átfogó cél: Békés népességmegtartó és népességvonzó képességének javítása, a vonzó városi környezet megteremtésével és az elérhető települési szolgáltatások fejlesztésével, társadalmi kohézió erősítésével

Kapcsolódó Európai Unió (EU2020 tematikus) célkitűzések:

- 5. az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása;
- 6. a környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása;
- 7. a fenntartható közlekedés előmozdítása és szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban;
- 9. a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem

Kapcsolódó hazai célkitűzés: A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció

- Az OFTK célkitűzései közül elsősorban a 4. átfogó célhoz – Térségi potenciálra alapozott, fenntartható térszerkezet – kapcsolódó alábbi specifikus célokkal határozható meg közvetlen kapcsolódás:
  - - Vidéki térségek népességmegtartó képességének növelése
  - - Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés
  - - Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
- Emellett az 2. átfogó célhoz - Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom – kapcsolódó alábbi specifikus célokkal is szoros kapcsolódás mutatható ki:
  - Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság
  - Értéktudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom

Kapcsolódó megyei célkitűzés (Békés Megye 2020: Békés Megye Területfejlesztési Programja):

- Kapcsolódás mutatható ki a Békés megyei területfejlesztési program átfogó céljai közül „Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása”, illetve a stratégiai célok közül a „Természeti és épített értékek óvása, alkotó innovatív továbbfejlesztése” célkitűzéssel.

Versenyképes gazdaság kialakítása, munkaerőpiac minőségi és mennyiségi fejlesztése

Kapcsolódó Európai Unió (EU2020 tematikus) célkitűzések:

- 1. a kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció erősítése;
- 3. a kkv-k, (az EMVA esetében) a mezőgazdasági, illetve (az ETHA esetében) a halászati és akvakultúra-ágazat versenyképességének a növelése;
- 4. az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban;
- 8. a fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása;
- 10. az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében

Kapcsolódó hazai célkitűzés: A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

- Az OFTK célkitűzései közül elsősorban a 4. átfogó célhoz – Térségi potenciálra alapozott, fenntartható térszerkezet – kapcsolódó alábbi specifikus céllal határozható meg közvetlen kapcsolódás:
  - Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés
  - Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
- Emellett az 1. átfogó célhoz - Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés – kapcsolódó Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és –ellátás specifikus céllal is szoros kapcsolódás mutatható ki.

Kapcsolódó megyei célkitűzés (Békés Megye 2020: Békés Megye Területfejlesztési Programja):

- Kapcsolódás mutatható ki a Békés megyei területfejlesztési program átfogó céljai közül „Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása”, illetve a stratégiai célok közül az „Értékalapú gazdaságfejlesztés”, „Térségspecifikus brandek fejlesztése” és a „Társadalmi- gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális helyzetű térségei között” célkitűzéssel, „Gazdasági struktúra megújítása” prioritással.

Humán szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztése, a békési identitás erősítése a helyi társadalomban

Kapcsolódó Európai Unió (EU2020 tematikus) célkitűzések:

- 4. az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban
- 9. a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem
- 10. az oktatásba, és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében
- 11. A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulás

Kapcsolódó hazai célkitűzés: A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

- Az OFTK célkitűzései közül elsősorban a 4. átfogó célhoz – Térségi potenciálra alapozott, fenntartható térszerkezet – kapcsolódó alábbi specifikus célokkal határozható meg közvetlen kapcsolódás:
  - - Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése
  - - Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés

Kapcsolódó megyei célkitűzés (Békés Megye 2020: Békés Megye Területfejlesztési Programja):

- Kapcsolódás mutatható ki a Békés megyei területfejlesztési program átfogó céljai közül „Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása”, illetve a stratégiai célok közül a „Társadalmi- gazdasági kohézió erősítése a megye mag- és perifériális helyzetű térségei között” célkitűzéssel.

Az épített környezet, műszaki infrastruktúra fejlesztése

Kapcsolódó Európai Uniós (EU2020 tematikus) célkitűzések:

- 5. az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása;
- 6. a környezet megóvása és védelme és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása;
- 7. a fenntartható közlekedés előmozdítása és szűk keresztmetszetek megszüntetése a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrákban;

Kapcsolódó hazai célkitűzés: A Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

- Az OFTK célkitűzései közül elsősorban a 4. átfogó célhoz – Térségi potenciálra alapozott, fenntartható térszerkezet – kapcsolódó alábbi specifikus céllal határozható meg közvetlen kapcsolódás:
- Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása
- Ugyancsak kapcsolódás mutatható ki az 1 átfogó célhoz kapcsolódó
- Életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és – ellátás
- specifikus célkitűzéssel.
- Emellett a 3. átfogó célhoz - Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme – kapcsolódó alábbi specifikus céllal is szoros kapcsolódás mutatható ki:
- 7. Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, és környezetünk védelme

Kapcsolódó megyei célkitűzés (Békés Megye 2020: Békés Megye Területfejlesztési Programja):

- Kapcsolódás mutatható ki a Békés megyei területfejlesztési program átfogó céljai közül „Békés megyében élők életkörülményeinek javítása, a megye fenntartható gazdasági és társadalmi viszonyainak megteremtése. A foglalkoztatás javítása”, illetve a stratégiai célok közül a „Természeti és épített értékek óvása, alkotó innovatív továbbfejlesztése” célkitűzéssel.

4 Kiinduló adatok a további tervezési feladatokhoz

4.1 A stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása

Az eddig elkészült dokumentumok közül az ITS és a TFK megalapozó vizsgálata az, amely az alapkövét jelenti a teljes tervezési folyamatnak, egyben meghatározza azokat az adatokat, melyek keretet nyújtanak a Településfejlesztési Konceptió és az ITS kidolgozásához.

A megalapozó vizsgálat a 314/2012. (XI.8.) Korm. rendelet által előírt tartalmi követelményeknek megfelelően – a 2011-es statisztikai adatok feldolgozásával – készült. Ezen adatokat egészíti ki a népszámlálási adatfelvételben nem szereplő adatok köre, amelyek forrása főként Békés Város Önkormányzata, az általa elfogadott beszámolók, előterjesztések, illetve az Önkormányzat saját intézményei. Mindezeket túl a megalapozó vizsgálatba beépültek egyéb szakirányú szervezetek, hatóságok adatai, illetve a vizsgálat készítőinek helyszíni tapasztalatai, a TFK államigazgatási egyeztetésének első körében az érdekeltektől kapott adatok, információk. A megalapozó vizsgálat tehát rendkívül széleskörűnek tekinthető és tartalmazza azokat a társadalmi, gazdasági és környezeti adatokat, amelyek a Településfejlesztési Konceptió, az Integrált Településfejlesztési Stratégia, valamint a településrendezési eszközök elkészítéséhez szükségesek.

A további tervezés során célszerű ezért a Megalapozó Vizsgálatban ismertetett társadalmi, gazdasági és környezeti adatkör használata, szükség szerint azok továbbvezetése, új információk beépítése.

4.2 A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére, a terület-felhasználásra irányuló településszerkezeti változtatásokra

Az elmúlt évtizedekben a településtervezés gyakorlatában alapvető paradigmaváltás következett be. A megelőző időszak talán túlságosan is magabiztos, sokszor mennyiségi szemlélettől terhelt módszertanát az urbanisztikában is a "fenntartható fejlődés" kérdéseinek hangsúlyozása váltotta fel. A nemzetközi és hazai városfejlődés alapvető tendenciái Békésen is érzékeltették hatásukat. Ezek közül a lakásépítésben, a kereskedelemfejlesztésben és az iparosításban figyelhetők meg a legmarkánsabb változások. A folyamatokat elemezve kijelenthető, hogy a korábban jellemző mennyiségi szemlélet helyett előnyt kell élvezniük a minőségi javulást hozó, intenzív terület-felhasználásoknak. Azaz a műszakilag igénybe vett területek növelése, a beépítésre szánt területek további bővítése helyett lehetőség szerint az átminősítéssel, vagy funkciócserével történő fejlesztések támogatása indokolt.

4.2.1 Lakóterületek

Békésen, ahogy az ország más településein is, az 1980-as, 90-es évektől – a lakótelepi programok befejeződése után – aránytalan mértékben tolódtak el az építési igények a családi házak irányába, egyre többen választottak a belső városrészek és a lakótelepek helyett családi

házas, kertvárosi lakóhelyet. Nem függetlenül a 2008-tól begyűrűző globális gazdasági válságtól az utóbbi években egyfajta kijózanodás figyelhető meg, ami a kiköltözések és a családi ház építés volumenének drasztikus visszaesését okozta. A koncepció távlatában azzal kell számolni, hogy a lakásigények nagyobb részét elsősorban a város belső, hagyományos lakóterületein, vagyis új építési területek kijelölése nélkül, a meglévő üres lakótelkek, ingatlanok felhasználásával – azok szükség szerinti felújításával és korszerűsítésével – lehet kielégíteni. Azaz az organikus és intenzív városfejlődés jellemzői szerint a foghíjszerűen kiüresedő telkeken, helyben átépülő lakóházak jelenthetnék a belső városrészek folyamatos és harmonikus megújulását. Mindemellett a kínálatot bővítő „zöldmezős” lakóterület fejlesztésekre is van lehetőség a Településrendezési Terv alapján. A fentiekén túl továbbra is lehetőséget kell biztosítani a külterületi tanyák korszerűsítésére, átépítésére, új tanyák, farmgazdaságok építésére.

4.2.2 Intézmények, intézményterületek

A változó kapacitásigényeknek, finanszírozási feltételeknek és jogszabályi módosulásoknak megfelelően Békésen javarészt megtörtént az intézményhálózat elkerülhetetlen racionalizálása, a városi intézményhálózat átszervezése. Ennek részeként megtörtént az intézmények telek- és épületállományának térbeli átrendezése is, igazodva a jelen és a „látható jövő” kapacitásigényeihez, valamint a város becsülhető teherbíró képességéhez. Mindezek következményeként intézmény-összevonások, cserék és funkció-változások jöttek létre. A rendszerben feleslegessé vált épületek más célú hasznosítása éppúgy előfordult, ahogy az is, hogy egyes intézmények üresen állnak, vagy lehetséges kapacitásuk alatt üzemelnek.

Az utóbbi években a legjelentősebb kereskedelmi fejlesztések Hatház városrészben zajlottak. Az új diszkont jellegű kereskedelmi egységek, bár fejlődést hoztak, ugyanakkor markánsan áthelyezték a város „ellátási súlypontját”, ezáltal hátrányos helyzetbe hozva a hagyományos, belvárosi, jellemzően kis- és közepes méretű üzleteket. Ez a körülmény nem csak üzleti, megélhetési és idegenforgalmi, de építészeti, utca- és városképi problémákat is okozott. A Belváros revitalizálást, igényes és prosperáló üzleteket igényel.

A város közintézményeinek akadálymentesítése részben megtörtént, egy részükben az energiaracionalizálási program fejlesztéseit is elvégezték, de a még nem elvégzett fejlesztéseket folytatni kell.

A közintézmények fent részletezett folyamatos „mozgása”, átrendeződése, területi, igazgatási és üzemeltetési racionalizálása sokszínű és összetett intézményhálózatot hozott létre. Különösen kiemelkedő értékű a város kulturális intézményeinek összessége. A múzeumok, kiállítóhelyek és egyéb, az oktatás-nevelés célját is szolgáló intézmények egymást támogató láncolata igen nagy érték. Erre a mozgástérre a továbbiakban is építeni lehet, ám néhány alapelv, illetve a legfőbb célok megfogalmazása indokolt.

A város hosszútávon várható intézmény-területi igényei a jelenlegi - hatályos Településrendezési Tervben megtervezett - térbeli keretek között alapvetően kielégíthetők, azaz további jelentős területi bővítésre nem kell számítani. A város intézményhálózata mára kiépült, a lakosság megfelelő ellátását – kisebb-nagyobb korszerűsítésekkel, esetenként bővítéssel, illetve „helycserével” – képes biztosítani. A programozás időszakában azonosított fejlesztési igények „telken belül” megoldhatók, újabb intézményterületek kijelölése nélkül.

4.2.3 Zöldterületek, erdők

A város zöldfelületi rendszerére közepes ellátottsági szint mellett a zöldfelületi elemek aránytalan eloszlása jellemző. Egyes családi házas lakóövezetek alig rendelkeznek közcélú zöldfelületekkel, ezeken a helyeken, tekintettel a rendelkezésre álló területek szükségességére, jól megtervezett, intenzív kialakítású zöldfelületek létesítése célszerű. A mennyiségi értelemben jól ellátott városrészekben is szükség van a zöldfelületek minőségi fejlesztésére. A zöldfelületi rendszer

komoly tartalékai a lakótelepek közkertjei, amelyek jellegüknél fogva nagyszámú lakost szolgálnak ki, így fejlesztésük feltétlenül prioritást kell, kapjon. A nagy kiterjedésű zöldfelületekkel rendelkező intézmények egy része: a városi Sporttelep és a meglehetősen rossz környezeti állapotú temetők komoly rekonstrukciót, kertépítészeti fejlesztést igényelnek. A Sporttelep fejlesztése annak funkcionális kiteljesítésével párhuzamosan (Edzőközpont) optimális.

A város erdőszültsége alacsony arányú, folyamatos növelése indokolt. A vizek menti galériaerdők, erdőfoltok, és a külterületi utak menti fásítások, facsoportok egységes ökológiai rendszerbe szervezése városi érdek.

4.2.4 Gazdasági területek

A rendelkezésre álló gazdaságfejlesztésre alkalmas, döntően külterületi területek jelentős részére a vállalkozások betelepődése még nem indult meg, műszakilag kialakítva nincsenek, gazdasági tartalékterületként való fenntartásuk azonban indokolt a továbbiakban is. Jelenlegi hasznosításuk általában mezőgazdasági jellegű, s az ilyen irányú felhasználást a Terv szerinti besorolás, az esetleges gazdasági célú felhasználás megtörténteig nem gátolja. Fejlődés, a kijelölt terület tényleges igénybevétele a 470-es út Békéscsabára vezető szakasza mellett vette kezdetét, a terület Békés gazdasági fejlődése szempontjából kiemelt jelentőségű. Szerepe a közvetlen közelében végződő M 44-es gyorsforgalmi út megvalósulásával még fontosabb lesz várhatóan. Alapvető cél korszerű ipari park jellegű terület kialakítása a vállalkozások fogadására, ehhez a szabályozási feltételek adottak.

Fontos cél a jelenleg nem működő, vagy csak részben igénybevett ipari létesítmények és telephelyek újrahasznosítása, a „barnamezős” beruházások ösztönzése, támogatása az ún. „zöldmezős” – termőföldet, vagy egyéb beépítetlen területet igénybe vevő – beruházások helyett.

4.2.5 Idegenforgalmi célú különleges területek

A különleges területek közül elsődleges jelentőségűek az idegenforgalmi fejlesztések célterületei: a Városi Fürdő és a Dánfoki üdülőterület. A lakóterületek közé ékelt Fürdő területi bővítésére aligha van mód, az intézmény szolgáltatásainak minőségi fejlesztése, a kínálat növelése szükséges. A Belváros, a fürdő és a dánfoki üdülőterület intenzívebb közlekedési, elsősorban kerékpáros kapcsolatának kiépítése révén markáns idegenforgalmi, turisztikai tengely alakulhat ki, amely folytatódhat a Körös töltésén tervezett térségi jelentőségű turisztikai célú bicikliúttal Doboz irányában.

4.2.6 Közlekedési területek

A 47-es út fejlesztése Békéscsaba és Mezőberény között valósult meg, ezzel a tranzitforgalom jelentős része elkerüli Békést. A Településrendezési Tervben kijelölt elkerülő út ezzel szükségtelenné vált, azt az Országos és Megyei Területrendezési Tervek sem tartalmazzák. A Területrendezési Tervekben, ágazati és egyéb koncepciókban, programokban szereplő Békést közvetlenül érintő úthálózati fejlesztések megvalósulásának időpontja bizonytalan, az azokkal kapcsolatos előzetes tervek vázlatos jellege nem teszi lehetővé a város életére gyakorolt hatásuk pontos felmérését.

Békés belső közúti kapcsolatainak alakításában a mennyiségi fejlesztések mellett a minőségi fejlesztéseknek is előtérbe kell kerülni. A további beruházások esetében a város történelmi utcarendszerének megóvása, helyreállítása, a nagyobb forgalmú, vagy összetett geometriájú csomópontok körforgalommá átépítése szükséges.

A város egyik rendkívül kedvező közlekedési adottsága a kerékpáros közlekedés elterjedtsége, Békés „kerékpárosbarát város”. A korábban követett alapelvek fenntartásával szükség van újabb területek bekapcsolására a kerékpárút hálózatba, növelve ezzel a kerékpározók biztonságát.

4.3 Az örökségi értékek és a védettség bemutatása, javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére

A civil szféra identitás-keresésének legelső, markánsan artikulálódó szintje a település. Ebben a szellemi közegben alapvető fontosságú a helyi értékek, erőforrások feltárása, kiaknázása. Egy-egy település épületekben megőrződött múltja, a felhalmozódott környezeti értékek mind-mind ilyen erőforrás még akkor is, ha hatásai csak közvetett módon érzékelhetők. Az elmúlt korok értékeinek megőrzése, illetve feltárása, az építészeti folyamatosság fenntartása az egyik leghatásosabb eszköz egy település arculatának – divatos, mai szóval: imázsának – kialakítására. A múlt alkotásai időhöz és helyhez kötik a ma építészeti produktumait is. A genius loci hordozói, eltűnésükkel olyan érték megy veszendőbe, melynek pótlása semmilyen archaizálással, hamisítással nem lehetséges, egészen addig, míg az "új"-ból "rég" nem lesz. Az építészeti folyamatosság megőrzése természetesen nem minden áron való ragaszkodást jelent a gazdaságosan már nem fenntartható épületekhez (kivéve, ha azok kiemelkedő történeti, művészeti értékkel bírnak), sokkal inkább az évszázados építési, fejlődési folyamatba való szerves illeszkedést. Ez természetesen magas fokú "empatikus" készséget, tiszteletet követel meg a múlt értékeivel szemben és nem utolsó sorban a kompromisszumokra való hajlandóságot. A cserébe kapott organikus fejlődés lehetősége viszont nem akármilyen súlyú tényezőként esik latba.

A Dél-Alföld szinte egyedülállóan zivatáros történelméből kifolyólag alig rendelkezik rangos ó- és középkori műemlékekkel, a megyében még a barokk és klasszicista stílusok emlékei is meglehetősen ritkák. A történeti épületállomány túlnyomó része a XIX. század második feléből, a XX. század elejéről való, zömében historizáló-eklektikus, esetleg szecessziós épületek, vagy a „népi” építészetnek a fenti irányzatok által megtermékenyített alkotásai. Eppen ezért a közgondolkodásban az a nézet jutott túlsúlyra, miszerint az alföldi települések kevés közfigyelemre számot tartó kulturális és táji értékkel rendelkeznek. Az utóbbi időkben azonban – többek közt az idegenforgalom preferenciáinak változásai miatt is - felértékelődtek az autentikus, egyedi értékeiket megőrző, azokat bemutatni képes helyszínek, s ebben az összefüggésben egészen másképp kell vizsgálni, figyelembe venni az alföldi települések és a táj értékeit. Egyre fontosabb kérdés, mi az, amivel Magyarország speciális, a földrésztörzsterületeihez képest aszinkron, fejlődése gazdagította Európa környezeti kultúráját. Már a XIX. század utazói is felismerték a magyar alföld településhálózatának, tájhasználatának különlegességét és a jelentősebb európai párhuzamok hiányát. A Békésre és környezetére is jellemző tájnak ez a kulturális értelemben unikális jellege a szilaj nagyállattartáson alapuló, majd szántóföldi művelésre áttérő, speciálisan alföldi mezővárosi fejlődés következménye, amely olyan erős gyökerű, egyedi anyagi és szellemi műveltséget hozott létre, amely meghatározó maradt a XX. század közepéig és hatásai napjainkig érezhetők. Megmutatkozik ez a település arculatán és a határ jellegében is, ahol tanyásodott területek és füves puszták, legelők váltakoznak. Ez a szellemi, néprajzi, települési és építészeti örökség az, amely áthatja a tájat és méltán tarthat számot érdeklődésre. Mert ma még, az elmúlt fél évszázad gyorsított ütemű átalakulásainak, tudatos és nem tudatos pusztításainak dacára, van mit megőrizni, megmenteni, a tévedések egy része még visszafordítható.

4.3.1 Régészeti örökség

Az igazgatási területen 238 db régészeti lelőhelyet tart nyilván a Forster Központ. A régészeti lelőhelyek védelméről az országos jogszabályok mellett a Helyi Építési Szabályzatnak is intézkednie kell mindenkor, a Településrendezési Terv tervlapjain pedig ábrázolni kell az ismert régészeti lelőhelyek elhelyezkedését.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban Kötv.) értelmében, a nyilvántartott régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva *általános védelem alatt állnak*.

Kiemelten-, ill. fokozottan védett lelőhely a város területén a Kastély-zug, itt rejti a föld a Maróthy várkastély és a török palánkvár maradványait.

A lelőhelyek között mintegy 25 halom, kurgán található, amelyek nem csak régészeti szempontból érdekes helyszínek, de természetvédelmi, tájképi jelentőségük is nagy, ezen túl szerepet kaphatnak az örökségturizmusban. A halmokat igen komolyan veszélyezteteti a mezőgazdasági művelés, a védelmükre hozott országos jogszabályi intézkedéseknek kevés a fogantja. Szükséges ezért, hogy helyi szinten is történjenek lépések védelmükre, elsősorban a Településrendezési Terv munkálatai kapcsán.

A régészeti múlt, régészeti leletanyag, a régészeti szempontból érdekes helyszínek feltárása, megismertetése a közösséggel alapvető fontosságú a települési identitás alakulása szempontjából is. Fontos feladat ezért a lelőhelyek védelme és ennek tudatosítása a beruházók és a város lakossága felé. Mindezek érdekében a régészeti múlt megismertetését a helyismereti oktatás részévé kell tenni, különös tekintettel Békésnek a korai magyar történelemben játszott kiemelkedő szerepére.

4.3.2 Épített örökség

Békés kiemelkedően értékes épített örökséggel rendelkezik. A település egyes területeinek XX. (és XXI.) századi átépülése ellenére is elsősorban a történeti épületállomány az, amely alapvetően meghatározza a város képét, annak jellegzetesen kisvárosias, mezővárosi hangulatát. Amikor Békés sajátos miliójét, csak rá jellemző speciális vonásait kell megragadni, békési és a várost ismerő idegen tudatában mindenekelőtt – természeti, táji környezete mellett - a történeti épített környezet a meghatározó. Lakóinak identitástudta, önazonossága, s nem mellékesen a turizmus, idegenforgalom szempontjából az épített környezet, azon belül az építészeti örökség hatékony védelme elsődleges fontosságú.

A település igazgatási területén jelenleg nem találunk a XVIII. századnál korábban létesült fennálló épületet, a történeti épületállomány kisebb hányada a XVIII. századból, nagyobb része a XIX-XX. századból való, azaz a barokk, klasszicizmus, romantika, historizáló-eklektika és szecesszió stílus körébe sorolható objektumok alkotják a historikus értékű állományt. Ezeknél korábbi időszakokba nyúló gyökerekkel vélhetően Újváros és Ibrány klasszikus halmazos településszerkezete rendelkezik, illetőleg a városi településszerkezet alapvető struktúrája.

Önálló említést érdemelnek a békési népi építészeti emlékek, amelyek a város területén máig viszonylag jelentős számban megtalálhatók és az épített örökségen belül különösen értékes réteget alkotnak. Nemcsak építészeti és történeti jelentőségük miatt fontosak a város számára, de Békés markáns XX-XXI. századi kulturális hagyománya az aktív szerepvállalás a népi építészettel foglalkozó tudományos közéletben. Nagy hagyományokra visszatekintő, országos jelentőségű tudományos fórum a Békési Népi Építészeti Tanácskozás, de Békésen alakult meg 2002-ben a Tájházsövetség is. Mindezek fontos szerepet játszottak abban, hogy a várost az Országos Területrendezési Terv „világörökség-várományos terület” kategóriába sorolta a magyar tájházhálózat világörökség címre való jelölése kapcsán.

4.3.2.1 Világörökség védelem

Az Országos Területrendezési Terv (OTrT) módosítása értelmében 2014. január 1-i hatállyal Békés teljes igazgatási területe világörökség és világörökség várományos terület övezetébe tartozik. Az országos övezetbe történő besorolás alapja a magyarországi tájházrendszer világörökségi várományos státusza. Az országos övezeti besorolás alapján az OTrT a város köteleességévé teszi szigorúbb örökségvédelmi helyi szabályozás megalkotását.

Amennyiben a magyarországi tájházrendszer világörökségi címe realizálódik, Békés hatalmas marketinglehetőségekhez juthat, mint világörökségi helyszín, ugyanakkor számítania kell rá, hogy ezzel együtt magasabb elvárásokkal is szembesül az épített örökség és környezete állapotát

illetően. Fontos feladat már a világörökség-várományos cím tudatosítása is a békésiekben, különös tekintettel a városnak a tájházmozgalomban játszott szerepére. Ez feltétlenül kedvezően hathat a települési identitás, település-imázs alakulására.

4.3.2.2 Műemléki védelem

A városnak jelenleg 23 országosan védett műemléke van. A 23 műemlék, ha országos viszonylatban nem is igazán számottevő mennyiség, a régió településeihez mérten azonban a műemlékekben relatíve gazdag települések közé emeli Békés városát. A műemlékek Békés történeti építészetének „zászlóshajói”, országos jelentőségű kulcsemlékei, szerepük az örökségturizmusban kiemelkedő. Bár a műemlékvédelem rendszerét országos jogszabályok határozzák meg, a város és lakossága tehet legtöbbet az országos védelem alatt álló épületek gondozása, felújítása érdekében. A műemlékké nyilvánítás szakmai előkészítése az országos hatáskörű örökségvédelmi szervezetek feladata, de a városnak lehetősége van kezdeményezni az értékes épületek műemlékké nyilvánítását. Tekintettel arra, hogy a műemléki védelem „erősebb” a helyi védelemnél, ez akkor célszerű, ha egyes örökségi értékkel bíró épületek hosszú távú fennmaradását a helyi védelem nem garantálja. A Településrendezési Terv szerkezeti és szabályozási tervlapjainak jelölni kell a műemlékeket, illetve azok műemléki környezetét.

4.3.2.3 Helyi örökségvédelem

Békés város kiemelt figyelmet fordít történetének tárgyiasult és immateriális emlékeire, ennek bizonyosága, hogy a Képviselő-testület önálló helyi védelmi rendeletet is alkotott. Az Önkormányzat rendeletei mellett elsősorban a Településrendezési Terv feladata javaslatot adni az örökségvédelem rendszerére, illetve általában az épített környezet védelmére. A védelemre érdemes emlékek regisztrálásánál nem kizárólagosan történeti szemlélet érvényesítése fontos, hanem érvényesíteni kell egyfajta általános értékrendet, mely szerint a korok környezeti kultúráját magas szinten reprezentáló épületek, építmények is védendők, függetlenül építésük idejétől. A védendő objektumok kijelölése megteremti a megfelelő szabályozási hátteret az örökségvédelem feladatainak elvégzéséhez, egyszersmind feltárja a gazdaságosan megtartható, vagy helyileg különösen értékes emlékeket, egyszersmind fel is hívja rájuk a figyelmet. Ugyanakkor előre látható, hogy csupán a helyi védelem alá tartozó épületek kijelölése – megfelelő anyagi és erkölcsi támogatás nélkül – nem elegendő. Ezért mindenkor rendelkezni kell a támogatás helyi rendszeréről és mértékéről, illetve meg kell találni azokat az egyéb forrásokat, amelyek segítségével a védelem hatékonyá válhat.

Az épített örökség védelme alatt nem csak az egyes regisztrált, történetileg, építészetileg értékes emlékek védelme értendő, az épített környezet védelme ennél jóval kiterjedtebb és általánosabb érvényű kell, legyen. Míg a helyi jogszabályi védelem csak a múlt – régmúlt és közelmúlt – regisztrált alkotásait érintheti, az épített környezet védelmének a jövő építményei, építetői számára is iránymutatónak kell válnia a sajátos helyi tradíciók meghatározta folyamatokba való illeszkedés révén.

Az egyedi védelem mellett helyi utcaképi védelemben kell részesíteni a legértékesebb utcaszakaszokat és feltárlásokat. Továbbra is gondoskodni kell a halmazos településszerkezet védelméről Ibrány és Újváros városrészek, ahogy Bánhida Rákóczi utcától nyugatra eső bordás településszerkezete esetében is. Védelemben részesítendő továbbá az értékes műalkotások, ún. tájértékek, településeképek.

4.3.3 Javaslatoz az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére

Előljáróban le kell szögezni, hogy az örökségvédelmi fejlesztések általában a fenntartható fejlődést szolgálják, mert:

- meglévő érték, helyi erőforrás megújulása, reintegrációja, rehabilitálása a cél,
- döntően magas hozzáadott érték tartalmú, speciális szakértelmet igénylő munkaerő szükséges hozzá (tradicionális, kézimunkán alapuló szakmák, szakterületek),
- az előbbiből következően nyersanyagigénye (tégla, beton, stb.) lényegesen alacsonyabb az új építéshez képest,
- ahogyan fentiekből kifolyólag az építési folyamat „ökológiai lábnyoma” is.

Mindezek ellenére Magyarországon jelenleg több tényező is az örökség alapú, meglévő értéket előtérbe helyező, meglévő erőforrásokra építő fejlesztések ellen hat. Mindenekelőtt:

- az utóbbi évek lakástámogatási, hitelezési, finanszírozási rendszere éppen nem kedvez az örökségvédelemnek. Amíg sokkal jobban megéri új épületet emelni a régi felújítása, korszerűsítése helyett, a helyi – országosan nem védett – épített örökség napjai meg vannak számlálva.
- A tulajdonosok nem ismerik fel az értékeket. Ez különösen az Alföldön jelentős probléma, ahol erősen tartja magát az a vélekedés, hogy a táj értékes örökségi elemekben szegény, holott pl. a magyar mezővárosi kultúra emlékei, amellyel a magyarság szinte egyedülként járult hozzá az urbanisztika egyetemes történetéhez, mind az alföldi területeken találhatóak.
- A fenti kérdéssel összefüggő probléma, hogy a még fennmaradt, nem átalakított emlékek tulajdonosai, használói legtöbbször idősek, illetve a leginkább tradicionális életmódot élők, akik öreg házaikban a szegénység, elmaradottság jelképeit látják, és ha lehet, az első adandó alkalommal megszabadulnak attól.
- Fontos és el nem tagadható objektív körülmény, hogy a történeti értékű épületállomány jelentős része könnyen pusztuló építőanyagból, sokszor földfalazattal épült, amelynek rekonstrukciója általában körülményes. Nem szólva arról, hogy egyes építőanyagok (pl. jó minőségű nád) beszerzése lehetetlen, vagy megfizethetetlen és hiányzik a tradicionális szakmai tudással rendelkező munkaerő is.

A fentiekkel ellentétben reményre jogosít fel, hogy minden rendű és rangú területfejlesztési koncepció és stratégia kimondja ma már az épített és természeti környezeti örökség védelmének elsődlegességét. Egyes támogatások felhasználhatóságának is feltétele, hogy az az örökségvédelem céljait szolgálja.

Nagy jelentőségű, hogy a hatályos országos építési előírások jelentős könnyítéseket vezettek be az országos vagy helyi védelem alatt álló építményekkel kapcsolatos építési munkálatok szabályozásában (akadálymentesítés, energetika, gépjármű-elhelyezés terén elsősorban). Ennek okán várható, hogy sok esetben a tulajdonos számára kívánatos lesz védettségi státusz, ami ma még nem jellemző.

Az örökségvédelem előtt álló legfontosabb feladatok Békésen az alábbiakban foglalhatók össze:

- A város területén védelem alá helyezett bő félszáz egyedi objektum és néhány utcakép, kiegészülve a 23 műemlékkel csak a „jéghegy csúcsa”, a városkaraktert meghatározó történeti épületek száma ennek sokszorososa. Ezek, tehát a város egészének, történetiségének megőrzése az általános cél. Ennek eléréséhez mindenképp szükséges a helyi védettségi lista frissítése és bővítése a város területére vonatkozó örökségvédelmi hatástanulmány megújításakor.

- A Településrendezési Terv esedékes módosítása során kell meghatározni részletekbe menően az örökségvédelem rendszerét, a Terv alátámasztó munkarészeinek vizsgálatira támaszkodva.
- Az örökségvédelem nem lehet sikeres szemléletformálás nélkül. A helyismereti programokhoz kapcsolódva célszerű a város épített örökségét megismertetni, népszerűsíteni, védelmének fontosságát a köztudat részévé tenni.
- Támogatni, kezdeményezni kell a történeti értékű épületállomány megújítását. Történeti épület rekonstrukciója esetén meg kell őrizni az építészeti értékeket.
- Történeti épületek energetikai rekonstrukciója során tekintetbe kell venni annak építészeti értékeit, megjelenését anyaghasználatát.
- A város épített örökségének átfogó inventarizációja szükséges. Ezzel összefüggésben a már védett építmény esetleges bontását megelőzően a védett értékeket dokumentálni kell.
- Az önkormányzatnak gesztor szerepet kell vállalni az épített örökségi emlékek támogatásból, EU-s forrásokból történő felújítása esetén. Tájékoztatni kell a tulajdonosokat a rendelkezésre álló, örökségvédelmi célokat támogató forrásokról.
- Segíteni kell a tradicionális, örökségi értékek szakszerű felújításakor, karbantartásakor nélkülözhetetlen szakmák fennmaradását, utánpótlását (pl. szakképzési programok keretében).
- Átfogó települési örökségvédelmi koncepciót, intézkedési tervet kell készíteni.
- A temetők, kegyeleti parkok zöldfelületi rekonstrukciójakor figyelembe kell venni azok örökségi értékeit.
- Tematikus útvonal kijelölése szükséges a történeti épületek örökségturizmusba való integrációjának elősegítésére.
- Önkormányzati forrásból támogatni kell a helyi védettségű emlékek szakszerű megújulásának örökségvédelmi többletköltségeit. Az önkormányzati hatáskörű adókból kedvezmény adható az emlékek felújítására, karbantartására.
- A helyi építési szabályozás rendszerét építészeti örökségorientált szemlélettel kell elkészíteni, tekintettel Békés „világörökség-várományos terület” besorolására is.
- Segíteni, támogatni kell a tradicionális környezetbe illeszkedni képes, általánosságban is jó színvonalat hozó építészeti kultúra terjedését a városban (pl. a jó példák propagálásával, esetleg az illeszkedés módjait bemutató kiadványokkal).
- Az Önkormányzatnak saját beruházásai kapcsán mindenkor élen kell járni a színvonalas, hagyománytisztelő építészeti megoldások alkalmazásában, ezzel példát adva a magánerős építetők számára.

A fentiekből látható, hogy az értékes környezeti örökség hálózatos jellegű, komplex és integrált megújítása erős koherenciában van a koncepció célrendszerének minden elemével.

